

ชีวิตนี้สั้นนัก

พระธรรมเทศนา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

โพสท์ในลานธรรมเสวนา หมวดชีวิตกับธรรมะ กระตุ้ 13896 โดย: กอบ 14 ม.ค. 48

พุทธศาสนาสุภายิตบพหนึ่งกล่าววว่า

อัปฺภคญจิทํ ชีวิตมาหุธีรา – ปราชญ์กล่าววว่าชีวิตนี้สั้นนัก

ทุกชีวิต ไม่ว่าคนไม่ว่าสัตว์ มิได้มีเพียงเฉพาะชีวิตนี้ คือมิได้มีเพียงชีวิตในชาตินี้ ชาติเดียว แต่ทุกชีวิตมีทั้งชีวิตในชาติอดีต ชีวิตในชาติปัจจุบัน และชีวิตในชาติอนาคต “ชีวิตนี้สั้นนัก” หมายถึงชีวิตในชาติปัจจุบันสั้นนัก สั้นนัก

ชีวิตคืออายุ ชีวิตในปัจจุบันชาติของแต่ละคนอย่างยืนนานก็เกินร้อยปีได้ไม่เท่าไรห้ ซึ่งก็ดูราวเป็นอายุที่ไม่ยืนมากนัก แม้ไม่นำไปเปรียบเทียบกับชีวิตที่ต้องผ่าน มาแล้วในอดีตที่นับชาติไม่ถ้วนนับปีไม่ได้ และชีวิตที่จะต้องเวียนวนเกิดตายต่อไปอีก ในอนาคตที่จะนับชาติไม่ถ้วน นับปีไม่ได้อีกเช่นกัน

ที่ปราชญ์ท่านว่า “ชีวิตนี้สั้นนัก” นั้น ท่านมุ่งให้เปรียบเทียบกับชีวิตนี้กับชีวิตในอดีตที่นับชาติไม่ถ้วน และชีวิตในอนาคตที่จะนับชาติไม่ถ้วนอีกเช่นกัน สำหรับผู้ไม่ยั้ง ด้วยปัญญา ไม่สามารถพาดนพันทุกข์สิ้นเชิงได้

ทุกชีวิตก่อนแต่จะไ้มาเป็นคนเป็นสัตว์อยู่ในปัจจุบันชาติต่างเป็นอะไรต่ออะไร มาแล้วมากมาย แยกออกไมไ้ว่ามีกรรมดีกรรมชั่วอะไรบ้าง ทำกรรมใดก่อน ทำกรรมใดหลัง ทั้งกรรมดีกรรมชั่วที่ไ้ทำไว้ในชาติอดีตทั้งหลาย ย่อมมากมายเกินกว่าที่ไ้มา กระทำในชาตินี้ ชีวิตนี้้อย่างประมาณไมไ้ได้ และกรรมดีกรรมชั่วทั้งหลายเหล่านั้นย่อม ใ้ผลตรงตามเหตุทุกประการ แม้ว่าผลจะไม่อาจเกิดขึ้นพร้อมกันทุกสิ่งทุกอย่าง และไม่ อาจเรียงลำดับตามเหตุที่ไ้ได้กระทำแล้วก็ตาม แต่ผลทั้งหลายย่อมเกิดเน้ แม้เหตุไ้ได้กระทำ แล้ว

เมื่อมีเหตุย่อมมีผล เมื่อทำเหตุย่อมไ้รับผล และผลย่อมตรงตามเหตุเสมอ ผู้ใดทำผู้ นั้นจักเป็นผู้รับผล เทียงแท้แน่นอน

เมื่อใดกำลังมีความสุข ไม่ว่าผู้กำลังมีความสุขนั้นจะเป็นเราหรือเขา เมื่อนั้นพึงรู้ความจริง ว่าเหตุที่ดีที่ได้ทำไว้แน่กำลังให้ผล ผู้ทำเหตุดีนั้นกำลังเสวยผลแห่งเหตุนั้นอยู่ แม้ปุถุชนจะไม่สามารถหยั่งรู้ให้เห็นแจ้งได้ ว่าทำเหตุดีหรือกรรมดีใดไว้ แต่ก็พึงรู้พึงมั่นใจว่าเหตุแห่งความสุขที่กำลังได้เสวยอยู่เป็นเหตุดีแน่ เห็นกรรมดีแน่ ผลดีเกิดแต่เหตุดีเท่านั้น ผลดีไม่มีเกิดแต่เหตุไม่ดีได้เลย

เมื่อใดที่กำลังมีความสุขทุกข์ความเดือดร้อน ไม่ว่าผู้กำลังมีความสุขทุกข์ความเดือดร้อนนั้นจะเป็นเราหรือเป็นเขา เมื่อนั้นพึงรู้ความจริง ว่าเหตุไม่ดีที่ได้ทำไว้แน่กำลังให้ผล ผู้ทำเหตุไม่ดีนั้นกำลังเสวยผลแห่งเหตุนั้นอยู่ แม้ปุถุชนจะไม่สามารถหยั่งรู้ให้เห็นแจ้งได้ ว่าทำเหตุไม่ดีหรือกรรมไม่ดีใดไว้ แต่ก็พึงรู้พึงมั่นใจว่าเหตุแห่งความทุกข์ความเดือดร้อนที่กำลังได้เสวยอยู่ เป็นเหตุไม่ดีแน่ เป็นกรรมไม่ดีแน่ ผลไม่ดีเกิดเกิดแต่เหตุไม่ดีเท่านั้น ผลไม่ดีไม่มีเกิดแต่เหตุดีได้เลย

เมื่อใดมีความคิดว่า เราทำดีไม่ได้ดี หรือเขาทำดีไม่ได้ดี ก็พึงรู้ว่าเมื่อนั้นกำลังหลงคิดผิดไปจากความจริง กำลังเข้าใจผิดจากความจริง ทำดีต้องได้ดีเสมอ ไม่มียกเว้นด้วยเหตุผลใดทั้งสิ้น

เมื่อใดมีความคิดว่า เราทำไม่ดีแต่กลับได้ดี หรือเขาทำไม่ดีแต่กลับได้ดี ก็พึงรู้ว่าเมื่อนั้นกำลังหลงคิดผิดจากความจริง กำลังเข้าใจผิดจากความจริง ทำไม่ดีต้องได้ไม่ดีเสมอ ไม่มียกเว้นด้วยเหตุผลใดทั้งสิ้น

ชีวิตในชาตินี้ชาติเดียวย่อมน้อยนัก เมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตในอดีตชาติ ซึ่งนับชาติหาถ้วนไม่ ดังนั้น กรรมคือการกระทำ ที่ทำในชีวิตนี้ชาติเดียวจึงน้อยนัก เมื่อเปรียบเทียบกับกรรมหรือการกระทำที่ทำไว้แล้วในอดีตชาติ อันนับจำนวนชาติไม่ถ้วน

การเขียนหนังสือด้วยปากกาหรือดินสอลงบนกระดาษแผ่นเดียวนั้น เขียนลงครั้งแรกก็ย่อมอ่านออกง่าย อ่านเข้าใจได้ง่าย แต่ยิ่งเขียนทับเขียนซ้ำลงไปบนกระดาษแผ่นเดียวกันนั้น ตัวหนังสือย่อมจะทับกันยิ่งขึ้นทุกที การอ่านก็จะยิ่งอ่านยากขึ้นทุกทีจนถึงอ่านไม่ออกเลย ไม่เห็นเลยว่าเป็นตัวหนังสือ จะเห็นแต่รอยหมึกหรือรอยดินสอทับกันไปทับกันมาเป็นสีสันเท่านั้น ให้เพียงรู้เท่านั้นว่าได้มีการเขียนอะไรลงบนกระดาษแผ่นนั้น หากอ่านรู้เรื่องไม่และหาอาจรู้ได้ได้ ว่าเขียนอะไรก่อนเขียนอะไรหลัง นี่ฉันใด การทำกรรมหรือการทำความชั่วก็ฉันนั้น ต่างได้ทำกันมานับภพนับชาติไม่ถ้วน ทับถมกันมายิ่ง

กว่าตัวหนังสือที่อ่านไม่ออก หารู้ไม่ว่าได้เขียนอะไรก่อนเขียนอะไรหลัง ทำกรรมแบบใดไว้ก็ไม่รู้ ไม่เห็น แยกไม่ออกกว่าทำกรรมใดก่อนทำกรรมใดหลัง ทำดีอะไรไว้บ้าง ทำไม่ดีอะไรไว้บ้าง มากน้อยหนักเบาว่ากันอย่างไร มาถึงชาตินี้ไม่รู้ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นความซับซ้อนของกรรมที่แยกไม่ออก เช่นเดียวกับความซับซ้อนของตัวหนังสือที่เขียนทับกันไปทับกันมา

ความซับซ้อนของกรรมแตกต่างกับความซับซ้อนของตัวหนังสือ ตรงที่ตัวหนังสือเขียนทับกันมาก ๆ ย่อมไม่มีทางรู้ว่าเขียนเรื่องดีหรือเรื่องไม่ดีอย่างไร แต่กรรมนั้น แม้ทำซับซ้อนมากเพียงไร ก็มีทางรู้ว่าทำกรรมดีไว้มากน้อยเพียงไร หรือกรรมไม่ดีไว้มากน้อยเพียงไร โดยมีผลที่ปรากฏขึ้นของกรรมนั้นเองเป็นเครื่องช่วยแสดงให้เห็น

ชีวิตหรือชาตินี้ของทุกคนมีชาติกำเนิดไม่เหมือนกัน เป็นคนไทยก็มี จีนก็มี แยกก็มี ฝรั่งเศสก็มี มีชาติตระกูลไม่เสมอกัน ตระกูลสูงก็มี ตระกูลต่ำก็มี มีสติปัญญาไม่ทัดเทียมกัน ฉลาดหลักแหลมก็มี โง่เขลาเบาปัญญาก็มี มีฐานะต่างระดับกัน ร่ำรวยก็มี ยากจนก็มี ความแตกต่างห่างกันนานาประการ เหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องชี้ให้ผู้เชื่อในกรรมและผลของกรรมเห็นความมีภพชาติในอดีตของแต่ละชีวิตในชาติปัจจุบัน เกิดมาต่างกันในชาตินี้ เพราะทำกรรมไว้ต่างกัน

ความแตกต่างของชีวิตที่สำคัญที่สุด ที่แสดงให้เห็นอำนาจที่ใหญ่ยิ่งที่สุดของกรรม คือความได้ภพชาติของพรหมเทพ ความได้ภพชาติของมนุษย์ กับความได้ภพชาติของสัตว์ เทวดาอาจมาเป็นมนุษย์ได้ เป็นสัตว์ได้ มนุษย์อาจไปเปิดเทวดาได้ เป็นสัตว์ได้ และสัตว์ก็อาจไปเป็นเทวดาได้ เป็นมนุษย์ได้ ด้วยอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของกรรมอันนำไปให้เกิด นี้เป็นความจริงที่แม้จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ความจริงนี้ก็ย่อมเป็นความจริงเสมอไป ไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงให้ผิดไปจากความจริงได้ เชื่อหรือไม่เชื่อก็ควรกลัวอย่างหนึ่ง คือกลัวการไม่ได้กลับมาเกิดเป็นคน ไม่ได้ไปเกิดเป็นเทวดา

เทวดามาถือภพชาติเป็นมนุษย์เป็นที่ยอมเชื่อถือกันมากกว่าเทวดาจะไปเป็นอะไรอื่น จึงมีคำบอกเล่าหรือสันนิษฐานกันอยู่เสมอ ว่าผู้หนึ่งผู้นี้เป็นเทวดามาเกิด ทั้งนี้ก็โดยสันนิษฐานจากความปราณีตงดงามสูงส่งของผู้หนึ่งผู้หนึ่ง

บางรายก็มีพร้อมทุกประการ ทั้งชาติ ตระกูลที่สูง ฐานะที่ดี ผิวพรรณวรรณะที่งาม กิริยาวาจามารยาทที่สุภาพอ่อนโยนไพเราะ เรียบร้อย เฉลียวฉลาด บางผู้แม้ไม่พร้อมทุก

ประการดังกล่าว ก็ยังได้รับคำพรรณนาว่าเป็นเทวดา นางฟ้ามาเกิด เพราะผิวพรรณ
มารยาทงดงาม อ่อนโยน นุ่มนวล นี่ก็คือการยอมรับอยู่ลึก ๆ ในใจของคนส่วนมาก ว่า
เทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ได้

เทวดามาเกิดเป็นมนุษย์มีตัวอย่างสำคัญยิ่งที่ฟังกล่าวถึงได้เป็นที่ยอมรับทั่วไป
โดยเฉพาะในหมู่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย นั่นคือ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธ
เจ้าจากสวรรค์ชั้นดุสิตเสด็จลงโลกมนุษย์ ประสูติเป็นพระสิทธัตถะราชกุมาร พระราช
โอรสพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางสิริมหามายา

เรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่รู้จักกันกว้างขวาง คือ เรื่องของเทพธิดาเมขลา
เทพธิดาคันนี้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิทักษ์รักษามหาสมุทร มีหน้าที่คอยคุ้มครอง
ช่วยเหลือมนุษย์ผู้ถือไตรสรณคมน์ มีศีลสมบูรณ์ ปฏิบัติชอบต่อมารดาบิดา พราหมณ์
โพธิสัตว์เดินทางไปเรือแตกกลางมหาสมุทร พยายามว่ายเข้าฝั่งอยู่ถึง ๗ วัน เทพธิดา
เมขลาจึงแลเห็น ได้ไปแสดงตนต่อพระมหาสัตว์ทันที รับรองจะให้ทุกอย่างที่พระมหา
สัตว์ปรารถนา และได้เนรมิตสิ่งทีพระมหาสัตว์ขอทุกอย่าง คือเรือทิพย์และแก้วแหวน
เงินทอง พระมหาสัตว์พ้นจากมหาสมุทร ได้บำเพ็ญทานรักษาศีลจนตลอดชีวิต ครั้น
สิ้นชีวิตแล้วได้ไปบังเกิดในเมืองสวรรค์ พระมหาสัตว์ครั้งนั้นต่อมาคือพระพุทธเจ้า
เทพธิดาเมขลาต่อมาคือ พระอุบลวันฉณาเถรี และผู้ดูแลช่วยเหลือพระมหาสัตว์ต่อมาคือ
พระอานนท์ นี่ก็คือเทวดาถือภพชาติเป็นมนุษย์ได้ อย่างน้อยก็ตามความเชื่อถือ จึงมีการเล่า
เรื่องเทพธิดาเมขลาดังกล่าว

เทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ได้ และมนุษย์ก็เกิดเป็นเทวดาได้ ดังที่สมเด็จพระบรม
ศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันได้ทรงนำเรื่องในอดีตมาสาธกว่า เมื่อทรง
เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์หัวหน้าพ่อค้าเกวียน ได้ทรงซื้อสินค้าในนครพาราณสี
บรรทุกเกวียนนำพ้อค้าจำนวนมากเดินทางไปในทางกันดาร เมื่อพบบ่อน้ำก็พากันหยุด
เพื่อให้มีน้ำดื่ม ได้พบรัตนะมากมายในบ่อนั้น พระโพธิสัตว์ทรงเตือนว่า ความโลภเป็น
เหตุแห่งความพินาศ แต่ไม่มีผู้เชื่อฟัง พวกพ่อค้ายังหยุดต่อไปไม่หยุดหวังจะได้รัตนะ
มากขึ้น บ่อนั้นเป็นบ่อที่อยู่ของพญานาค เมื่อถูกทำลาย พญานาคก็โกรธใช้ลมจุมพเ่า
พิษถูกพ้อค้าเสียชีวิตหมดทุกคน เหลือแต่พระโพธิสัตว์ที่มีได้ร่วมการหยุดบ่อด้วย จึงได้
รัตนะมากมายถึง ๗ เล่มเกวียน ท่านนำออกเป็นทาน และได้สมาทานศีล รักษาอุโบสถ
จนสิ้นชีวิต ได้ไปเกิดในสวรรค์ เป็นมนุษย์ผู้หนึ่งที่เกิดขึ้นเป็นเทวดาได้

มนุษย์มีบุญกุศลและความดีพร้อมทั้งกายวาจาใจมากเพียงไร ก็จะเกิดเป็นเทวดาได้เพียงนั้น คือสามารถขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ชั้นสูงได้เมื่อละโลกนี้แล้ว

มนุษย์เกิดเป็นเทวดาได้ และเกิดเป็นสัตว์ก็ได้ ในสมัยพุทธกาลชายผู้หนึ่งโกรธแค้นรำคาญสุนัขตัวหนึ่งที่ติดตามอยู่ตลอดเวลา พระพุทธเจ้าทรงทราบก็ได้ตรัสแสดงให้รู้ว่า บิดาที่สิ้นไปแล้วนั้นมาเกิดเป็นสุนัข และได้ทรงให้พิกุล โดยบอกให้สุนัขนำไปหาที่ซ่อนทรัพย์ ซึ่งไม่มีผู้ใดรู้นอกจากผู้เป็นบิดาของชายผู้นั้น และสุนัขก็พาไปจุดพบสมบัติที่ฝังไว้ก่อนสิ้นชีวิตได้

สัตว์ไปเกิดเป็นเทวดาได้คงจะมีเป็นอันมาก มีเรื่องต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาที่เล่ากันสืบมา คือในสมัยพุทธกาล มีสัตว์ได้ยินเสียงพระท่านสวดมนต์ก็ตั้งใจฟังโดยเคารพตายไปก็ไปบังเกิดเป็นเทพในสวรรค์ ด้วยอนุภาพของการให้ความเคารพในพระธรรมของพระพุทธเจ้า

สัตว์มาเกิดเป็นมนุษย์ได้ นี่ต้องเป็นที่เชื่อถืออยู่ลึก ๆ ในจิตสำนึก จึงแม้เมื่อพบมนุษย์บางคนบางพวกก็ได้มีการแสดงความรู้สึกจริงใจออกมาต่าง ๆ กัน เช่น ถึงมาเกิดแต่ ๆ สัตว์นรกมาเกิดแน่ ๆ ทั้งนี้ก็เห็นจากหน้าตาท่าทางบ้าง กิริยามารยาท นิสัยใจคอ ความประพฤติบ้าง ซึ่งโดยมากผู้ที่พบเห็นด้วยกันก็จะมีความรู้สึกตรงกันดังกล่าว เป็นความรู้สึกที่เกิดจากความเชื่อตนเอง ว่าสัตว์มาเกิดเป็นมนุษย์ได้ หรือมนุษย์เกิดมาจากสัตว์ได้

สมัยพุทธกาลมีเรื่องของพระภิกษุรูปหนึ่งมีจิตหวงหวงผ้าสบงจีวรที่เพิ่งได้มาใหม่ ซักตากไว้บนราว มรณภาพไปขณะผ้านั้นยังไม่แห้ง จิตที่ผูกพันในผ้าสบงจีวรนั้นทำให้ไปเกิดเป็นตัวเส้นเล็ก ๆ เกาะติดอยู่กับผ้า พระภิกษุอีกรูปหนึ่งเห็นผ้าสบงจีวรนั้นไม่มีเจ้าของแล้วก็จะนำไปใช้ พระพุทธเจ้าทรงทราบได้ทรงมีพระพุทธานุญาตห้าม ตรัสให้รอ เพราะพระภิกษุรูปนั้น จะสิ้นภพชาติของการเป็นเส้นในเวลาไม่กี่วัน ถ้านำสบงจีวรนั้นไปในขณะที่ยังเป็นเส้นอยู่ ก็จะโกรธแค้น จะไม่ได้เสวยผลแห่งกุศลกรรมที่ได้ประกอบกระทำไว้เป็นอันมาก นี่เป็นเรื่องหนึ่งที่ทรงรับรองว่าอำนาจจิตจะทำให้มนุษย์ไปเป็นสัตว์ได้

เทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ได้ มนุษย์ไปเกิดเป็นเทวดาได้ เทวดามาเกิดเป็นสัตว์ได้ สัตว์เกิดเป็นเทวดาได้ มนุษย์เกิดเป็นสัตว์ได้ และสัตว์ก็กลับเกิดเป็นมนุษย์ได้ อำนาจอัน

ยิ่งใหญ่ของกรรมเท่านั้นที่ตกแต่งชีวิตให้เป็นไปได้อย่างไม่น่าเชื่อถึงเพียงนี้ กรรมจึงน่ากลัวจริง ๆ น่าหนีให้พ้นอำนาจกรรมจริง ๆ ทั้งกรรมในอดีตและกรรมในปัจจุบัน

กรรมอันเป็นเหตุทำให้เกิด คือชนกกรรม เป็นกรรมสุดท้ายก่อนชีวิตจะขาดจากภพภูมินี้ กรรมสุดท้ายหรือเรื่องสุดท้ายที่จิตผูกพันคิดถึงอยู่ คือ ชนกกรรมอันนำไปเกิด นึกถึงความดีที่เป็นบุญเป็นกุศลในขณะที่ก่อนจะดับจิต จิตก็จะไปสู่สุคติ นำกายไปสู่สุคติด้วย นึกถึงความไม่ดีที่เป็นบาป เป็นอกุศลในขณะที่ก่อนจะดับจิต จิตก็จะไปสู่ทุคติ นำกายไปสู่ทุคติด้วย

จิตที่ใกล้จะแต่ดับนั้นปกติเป็นจิตที่อ่อนมาก ไม่มีกำลังที่จะต้านทานใด ๆ ทั้งนั้น คู่กันเคยกับความรู้สึกใดเกี่ยวกับเรื่องใด ความรู้สึกนั้นเกี่ยวกับเรื่องนั้นก็เข้าครอบงำจิต มีอำนาจเหนือจิต ทำให้จิตเมื่อใกล้ดับผูกพันอยู่กับความรู้สึกนั้นเกี่ยวกับเรื่องนั้น เมื่อจิตดับคือจากร่าง ก็จากไปพร้อมกับความรู้สึกนั้นเกี่ยวกับเรื่องนั้น นำไปก่อเกิดกายที่ควรแก่สภาพจิตทุกประการ

ผู้ที่หวงสมบัติ กลัวจะมีผู้มานำไป ก่อนจะดับจิต มีใจผูกเฝ้าสมบัติอย่างหวงแหน เมื่อดับจิตไปก็เคยมีไปเกิดเป็นงู เฝ้าอยู่ที่สมบัตินั้น ผู้ใดเข้าไปใกล้ก็จะแสดงตัวให้เป็นเป็นงูใหญ่ เช่นที่เล่ากันถึงเรื่องที่เกิดขึ้นไม่นานมานี้ ว่าข้าราชการผู้หนึ่งมีพระพุทธรูปที่หวงมากอยู่องค์หนึ่ง เมื่อละโลกนี้ไป สหายไปเยี่ยมศพได้ขอดูพระองค์นั้น ขณะกำลังดูอยู่ ก็มีงูตัวหนึ่งมาจากไหนไม่ปรากฏ มาแผ่แม่เบี้ยอยู่ใกล้ ๆ ผู้มาขอดูไหวทันเข้าใจทันทีว่าเจ้าของได้เฝ้าพระอยู่ด้วยความหวงแหน จึงพูดกับงูดัง ๆ ว่าไม่ได้คิดจะนำพระไปไหน เพียงมาขอดูเท่านั้น อย่าเป็นห่วง เพียงเท่านั้นงูก็เลื้อยห่างหายไป นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงเมื่อไม่นานมานี้ ที่เชื่อกันว่าผู้ที่หวงสมบัติมาก ๆ ตายไปขณะที่จิตผูกพันเช่นนั้น ต้องไปเกิดเป็นงู ต้องเฝ้าสมบัติ ไม่ได้ไปเสวยผลของกรรมดีใด ๆ ที่ได้กระทำไว้ จนกว่าใจจะปล่อยวาง ละความยึดถือความหวงแหนสมบัตินั้น ๆ

ด้วยผู้ใหญ่มิผู้มีสัมมาทิฐิสัมมาปัญญาแต่ไหนแต่ไรมา ท่านเชื่อในเรื่องอำนาจความยึดมั่นของจิต ท่านจึงสอนลูกหลานไว้ว่าก่อนจะหลับไปให้ภาวนาพุทโธ นึกถึงพระพุทธเจ้า และให้ตั้งใจปรารถนาว่า เมื่อจากโลกนี้ไปเมื่อใดก็ตาม ขอให้กลับมากเกิดเป็นมนุษย์ทันที ให้ได้พบพระพุทธศาสนา ท่านสอนกันให้ตั้งใจเช่นนี้ก่อนจะหลับไป และท่านสอนว่า ถ้าการหลับครั้งนั้นจะไม่ได้กลับมามีขึ้นอีก ก็จะได้ไปดี เป็นไปดังแรง

ปรารถนา การได้เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนานั้นเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต ผู้มี
สัมมาทิฐิจึงตั้งจิตปรารถนาอย่างจริงจัง

ผู้อธิษฐานจิตปรารถนากลับมาเกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนานั้น คือผู้รับรอง
ความ สำคัญของชีวิตนี้ แม้จะน้อยนัก ว่าชีวิตนี้เท่านั้นที่จะนำไปสู่ความสวัสดิมีสุขได้
อย่างแท้จริง เพราะชีวิตนี้เท่านั้นที่พร้อมสำหรับบำเพ็ญบุญกุศลทุกประการ จะทำดี
เพียงไรก็ได้ในชาตินี้ ทำดีสูงสุดจนเกิดผลสูงส่ง คือการปฏิบัติได้สำเร็จมรรคผล
นิพพาน พันทุกข์สิ้นเชิง ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ก็ทำได้ในชีวิตนี้ หรือ
ทำดีเพียงเพื่อ ได้ถึงสวรรค์ชั้นนรก ก็ทำได้ในชีวิตนี้ การตั้งจิตอธิษฐานไม่ให้หลงไปภพ
ภูมิอื่นหลังละ โลกนี้ไปแล้ว แต่ให้กลับมาสู่ภพภูมิของมนุษย์โดยเร็ว ได้พบ
พระพุทธศาสนา จึงเป็นความถูกต้อง พึงทำอย่างยิ่ง

แม้ไม่ต้องการมีความทุกข์ในภพชาติข้างหน้า ก็ต้องทำใจให้ไม่มีความทุกข์ตั้งแต่
ในภพชาติปัจจุบันนี้ ไม่ปรารถนาเป็นอะไร ไม่ปรารถนาเป็นอย่างไร ในชาติหน้า ก็ต้อง
ทำใจ คือทำใจไม่ให้เกาะเกี่ยวข้องอยู่กับอะไรนั้นกับอย่างนั้น ตั้งแต่ในปัจจุบันชาติ จึง
จะสมปรารถนา ไม่เช่นนั้นก็จะสมปรารถนาไม่ได้

การจะทำใจให้เป็นสุขปราศจากทุกข์ แม้พอสมควรขณะใกล้ดับจิต คือการเลือก
ชีวิตในภพชาติใหม่ให้มีความสุข ปราศจากความทุกข์ได้พอสมควร แต่การจะสามารถ
ทำใจให้เป็นเช่นไรในเวลาใกล้จะดับจิตนั้น ก็มีไฉ่จะทำได้ทันทีโดยมิได้มีความคุ้นเคย
กับความรู้สึกเช่นนั้นมาก่อน ความคุ้นเคยกับความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง คือมีความรู้สึก
อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ๆ หรือบ่อย ๆ เนื่อง ๆ เช่นการท่องพุทโธไว้ในใจเสมอ นั่นคือ
ความคุ้นเคยกับพุทโธ

ความคุ้นเคยกับบุคคลใดที่เคยให้ความเมตตาอุปการะช่วยเหลือ จะทำให้ใจนึกถึง
บุคคลนั้นโดยอัตโนมัติเมื่อถึงคราวคับขัน ความคุ้นเคยกับความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งก็
เช่นกัน อบรมไว้คุ้นเคยกับความรู้สึกใด เช่นคุ้นเคยกับอารมณ์มีพระพุทโธ หรือคุ้นเคย
กับการท่องพุทโธ เมื่อถึงเวลาคับขัน ใจจะไม่ไปยึดมั่นเกาะเกี่ยวกับอะไรที่ไม่คุ้นเคย แต่
จะไปเกาะอยู่กับพระพุทโธที่เป็นยอดของสิริมงคลทั้งปวง ย่อมได้รับสิริมงคลนั้นอันจัก
นำไปพ้นพาลภัยใหญ่่น้อย ความคุ้นเคยกับสิ่งที่ดีมีมงคลจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง

ทุกคนผ่านชีวิตในอดีตชาติมาแล้วเป็นอันมาก นับภพชาติไม่ถ้วน มีความคุ้นเคยกับเรื่องราวกับอารมณ์ต่าง ๆ มาแล้วมากมาย คุ้นเคยกับเรื่องราวหรืออารมณ์ใดมาก ใจยึดมั่นผูกพันข้องติดอยู่กับเรื่องใดอารมณ์ใดมากมาแต่อดีต ผลของความยึดมั่นถือมั่นผูกพันนั้นจะนำมาสู่ภพปัจจุบัน คุณภาพของตนในปัจจุบัน ก็พอจะเข้าใจว่า อดีตนั้นตนผูกพันกับเรื่องใดอารมณ์ใดมามาก ดีหรือว่ามีดี

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการเอื้อเพื่อแผ่ทำทานการกุศลมามากในอดีตชาติ ก็จะได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะสมบรูณ์พูนสุขด้วยทรัพย์สินเงินทอง

ผู้ที่มีใจผูกพันกับการเอื้ออาทรดูแลรักษาให้ข้าวปลาอาหาร ยารักษาไข้ และเงินทองเพื่อผู้เจ็บไข้ได้ป่วยมามากในอดีตชาติ ไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายผู้อื่นสัตว์อื่น ก็จะได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะสมบรูณ์แข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มีพละทานมัยดีอันนับเป็นลาภอย่างยิ่ง

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการระวังรักษากายวาจาใจของตนให้สุภาพอ่อนน้อมต่อผู้ควรได้รับความอ่อนน้อมยกย่อง ไม่ล่วงเกินดูหมิ่น ผูกพันเช่นนี้มามากในอดีตชาติ ก็จะได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะเป็นผู้อยู่ในตระกูลสูง อันผู้อยู่ในตระกูลสูงย่อมเป็นผู้ได้รับความอ่อนน้อมยกย่อง ไม่ถูกล่วงเกินดูหมิ่นเป็นไปเช่นเดียวกับที่ตนเองได้ปฏิบัติไว้ต่อผู้อื่นเป็นอันมากในอดีตชาติ

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการช่วยประคับประคอง รักษาชีวิตผู้อื่นสัตว์อื่นมามากในอดีตชาติ ไม่เบียดเบียนตัดรอนทำลายชีวิตอื่น ก็จะได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีอายุยืน ไม่ถูกตัดรอนเบียดเบียนทำลายด้วยเหตุใดทั้งสิ้น ไม่ให้ต้องเป็นผู้มีชีวิตน้อยชีวิตสั้น

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการรักษากาย วาจา ใจ อยู่ในศีลบริสุทธิ์มามากในอดีตชาติ มีจิตใจผ่องใสไม่เศร้าหมอง ก็จะได้จากปัจจุบันชาติ คือ ปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีผิวพรรณงดงาม หน้าตาผ่องใส เป็นที่เจริญตาเจริญใจผู้พบเห็นทั้งหลาย

ผู้ที่มีใจผูกพันอยู่กับการปฏิบัติธรรมมามากในอดีตชาติ ก็จะได้จากปัจจุบันชาติ คือปัจจุบันชาติจะเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด ศึกษาปฏิบัติธรรมเข้าใจง่าย เจริญดีในธรรม

ผู้ที่กำลังเสวยผลของกรรมดีในอดีตชาติต่าง ๆ กัน เช่น ได้เกิดในตระกูลสูง หรือสมบรูณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง หรือมีร่างกายแข็งแรงไม่ถูกเบียดเบียนด้วยโรคภัยไข้เจ็บ

หรืออายุยืนหรือหน้าตาผิวพรรณงามผ่องใส หรือมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดพึงพอใจเชื่อว่าเป็นผลแห่งกรรมดีที่ได้ประกอบกระทำไว้แล้วเป็นอันมากในอดีตชาติแน่นอน และแม้ปรารถนาจะเสวยผลดีแห่งกรรมดีนั้นสืบต่อไปในอนาคต ทั้งในอนาคตของปัจจุบันชาติและทั้งในอนาคตของภพชาติเบื้องหน้าที่พ้นจากภพชาติปัจจุบันไปแล้ว ก็พึงตั้งใจประกอบกรรมดีอันเป็นเหตุดีต่อไปให้มั่นคงสม่ำเสมอ

ผลของกรรมดีที่ได้กระทำกันมา ที่เป็นความคุ้นเคยกันมา แม้จะสงวนรักษาไว้ให้สืบต่อกันนานแสนนานต่อไป ก็ต้องพยายามหนีผลของกรรมไม่ดี ที่ต้องได้กระทำมาแล้วทุกคนในอดีตชาติซึ่งมากมายนับภพชาติไม่ถ้วน และกรรมนั้นกำลังตามมา

ทุกคนกำลังมีผลของกรรมดีและกรรมไม่ดีติดตามมา เป็นผลของเหตุที่ได้ทำกันไว้ ในอดีตชาติที่สลับซับซ้อนนับไม่ได้ ลองนึกถึงภาพของรถบรรทุกขนาดใหญ่กำลังแล่นไล่ทับเราอยู่ ขณะเดียวกันก็มีรถบรรทุกแก้วแหวนเงินทองคันใหญ่กำลังแล่นตามเพื่อจะยกแก้วแหวนเงินทองเหล่านั้นให้เราด้วย รถทั้งสองคันนั้นกำลังขับแข่งกันอย่างรวดเร็ว ผลัดกันนำผลัดกันตาม นึกภาพนี้ แล้วก็นึกถึงตนเอง ว่ายังมีใจที่จะต้องการแก้วแหวนเงินทองหรือ ยังมีใจอยากได้อะไรอีกหรือ ในเมื่อรถล่าชีวิตกำลังขับตะบึงติดตามมาอย่างมุ่งมาดปรารถนาตัวเราเป็นเป้าหมาย

กรรมไม่ดีกำลังตามส่งผลแก่เราทุกคนแน่นอน เปรียบผลไม่ดีนั้นดังรถบรรทุกที่กำลังตะบึงไล่กวาดเราอยู่จริง ๆ ที่ยังไม่บดขยี้เราก็เพราะกรรมปัจจุบันของเราที่กำลังกระทำกันอยู่ อาจจะมีแรงพาเราหนีไปได้ทัน จะอย่างหวุดหวิดน่าเสียวไส้เพียงไรเราผู้ไม่มีตาพิเศษก็หาไม่รู้ไม่ กรรมดีเท่านั้นที่เป็นแรงพาเราวิ่งหนีกรรมไม่ดีที่กำลังส่งผลติดตามเราอยู่ในขณะนี้

เปรียบกรรมไม่ดีดั่งมือมารที่ใหญ่โตมโหฬารทรงพลังมากมาย มือนั้นกำลังเอื้อมมาจะตะปบเราเพื่อลากเข้าไปขยี้ให้แหลกเหลว หวาดหวิดจะจับปลายผมเราได้ไม่รู้กี่ครั้งกี่หน แต่เรายังพ้นอยู่ได้เพราะความบังเอิญ คือ เพราะบังเอิญได้ทำกรรมดีไว้มากพอเป็นกำลังพาให้หลบหลีกพ้นมือมารไปได้ มีความสวัสดิอยู่ชั่วครั้งชั่วคราว แต่โช้ว่มือมารนั้นจะหยุดตามตะครุบเราก็หาไม่ ก็วันก็เดือนก็ปีก็ภพก็ชาติ มือมารจะติดตามตะครุบเราอย่างไม่ท้อแท้เหน็ดเหนื่อย คว่าผิดคิดว่าถูกก็จะตามคว่าไม่ลดละ ถ้าปรากฏเป็นภาพก็จะ เป็นภาพที่น่ากลัวที่สุด

เด็กที่ยังไร้เดียงสา เพิ่งจะลืมตาเห็นโลก เคยถูกนำไปมาด้วยความเข้าใจผิด ที่ปรากฏเป็นข่าวเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้มารดาผู้รักลูกเป็นชีวิตจิตใจแทบเป็นบ้าน ทำให้ผู้ที่นำไปมาเพราะเข้าใจผิดต้องได้รับโทษหนัก ได้รับทั้งอาญาบ้านเมืองและทั้งด้วยความโกรธแค้นชิงชังของผู้คนมากมาย เรื่องนี้ชี้ชัดให้เห็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของกรรม แม้ไม่นำกรรมมาร่วมพิจารณา ก็จะเข้าใจไม่ได้เลยว่าเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

เด็กคนหนึ่งถูกมุงฆ่าตาย แต่เด็กคนนั้นกลับอยู่รอดปลอดภัย เด็กอีกคนหนึ่งเป็นที่ห่วงใยทะนุถนอมดังแก้วตาดวงใจ แต่กลับถูกฆ่าตายไป ทั้งสองยังบริสุทธิ์ไร้เดียงสา เพิ่งมีเวลาเห็นโลกไม่กี่วัน มีของกรรมนำเด็กที่มีได้เป็นที่มุงร้ายในปัจจุบันไปสู่อำนาจแห่งกรรมในอดีต ซึ่งมีใช่เป็นกรรมของใครอื่น แต่เป็นกรรมของเด็กนั่นเอง ที่ต้องได้กระทำไว้แน่นอนในชาติใดชาติหนึ่งในอดีตที่พ้นความรู้เห็นของปุถุชนทั้งหลาย แต่หาได้พ้นความรู้เห็นของท่านผู้พ้นแล้วจากความเป็นปุถุชน

กรณีที่มีเด็กถูกฆ่าผิดตัวนั้น เด็กตายแล้ว พ้นแล้วจากความเข้าใจของคนทั้งหลาย ว่าเด็กนั้นไปได้สุขได้ทุกข์อยู่ในภพภูมิใด แต่เขาก็ได้เป็นอีกที่หนึ่งที่เตือนใจอย่างแรงให้กลัวกรรม เมื่อกรรมจะให้ผล คือเมื่ออกุศลกรรมตามทัน ก็ต้องกุศลกรรมที่ใหญ่ยิ่งกว่าเท่านั้นที่จะตัดรอนอกุศลกรรมได้ ช่วยให้สวัสดิ์ไปได้ครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง

เรื่องเด็กคนหนึ่งถูกมุงร้ายให้ถึงตาย แต่เด็กอีกคนหนึ่งที่เป็นความรักสุดจิตใจของแม่พ่อกลับต้องตายแทน แม่คนหนึ่งที่เป็นฆาตกรต้องรับอาญาแผ่นดิน มีชีวิตที่ทรमानในที่คุมขัง แม่คนหนึ่งที่ต้องเสียลูกรักเพียงชีวิต เพราะถูกเอาไปฆ่าผิดตัว ต้องเสวราโศกสุดแสนไปนาน เด็กคนที่รอดตายอย่างอัศจรรย์ ทั้งที่ตนนั้นถูกมุงร้ายคงเป็นที่รังเกียจของคนจำนวนไม่น้อยว่าเป็นเลือดเนื้อ เชื้อไขหญิงใจดำอำมหิต คู่ผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องทั้งหมดถึง ๔ ชีวิต จะเห็นได้ชัดแจ้งว่ากรรมมีอำนาจใหญ่ยิ่งนัก ทุกชีวิตถูกอกุศลกรรมตามทันแน่แท้ และไม่มีกุศลกรรมความดีเพียงพอจะตัดรอนอกุศลกรรมได้ทันเวลา จึงประสบความทุกข์ เดือดร้อนแสนสาหัสไปตามเรื่อง

นี่ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ เพิ่งรอบคอบพิจารณาด้วยปัญญาของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ให้เห็นความน่ากลัวของกรรม ให้เห็นความน่าสลดสังเวชเมื่อผู้ใดผู้หนึ่งต้องตกอยู่ในอู่มือที่แรงร้ายแห่งกรรม และเราเองก็มีมือกรรมตามตะครุบอยู่เหมือนกัน ไม่อาจเห็นได้

ด้วยตา ก็พึงใช้ปัญญาให้เห็นได้ด้วยใจ และพยายามหนีให้เต็มสติปัญญาความสามารถ
อย่าให้ถึงวันที่น่าสยดสยองอย่างยิ่ง คือวันที่ต้องตกอยู่ในอุ้งมือที่แข็งแกร่งแห่งกรรมร้าย

ผู้ที่เกิดมาดีมีสุขสมบูรณ์ในภพชาตินี้ ก็มีใจว่าไม่มีมือแห่งอกุศลกรรมตามตะครุบ
อยู่ มีแน่ ทุกคนมีมือแห่งอกุศลกรรมตามตะครุบอยู่แน่ แต่ในขณะที่เดียวกันทุกคนก็มีมือ
แห่งอกุศลกรรมเป็นผู้ช่วยอยู่ มือแห่งอกุศลกรรมนั้นถ้าจะเปรียบให้เห็นง่าย ๆ ก็ต้องเปรียบ
กับเท้า มีมือผู้ร้ายติดตามตะครุบอยู่ จะหนีพ้นก็ต้องอาศัยเท้าพาวิ่งให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็ว
ได้ นั่นก็คือต้องทำบุญทำกุศลคุณงามความดีให้มากที่สุด ให้เต็มสติปัญญาความสามารถ
เสมอ ความดีเท่านั้นจะช่วยให้พ้นมือแห่งกรรมร้าย แม้จะพ้นอย่างหวุดหวิดก็ต้องดีกว่า
ไม่พ้น

ทุกคนมีมือแห่งอกุศลกรรมที่นำกลัวที่สุดตามตะครุบอยู่ ไม่มีใครไม่มี และมีกัน
คนละไม่น้อยด้วย เพราะทุกคนได้ผ่านภพชาติมาแล้วนับไม่ถ้วน ยาวนานหนักหนา ทำ
อะไรต่อมิอะไรกันมาเสียนักต่อนัก ทั้งกรรมดีกรรมชั่วสลับซับซ้อนกันอยู่ และลืมกัน
เสียสิ้นแล้ว ทั้งบางคนก็ยังไม่อยากจะเชื่อว่าได้เคยเกิดมาแล้วในอดีตชาติมากมายหลาย
ชาติจนนับไม่ได้ จึงยังไม่นึกเลยว่าได้เคยทำกรรมดีกรรมชั่วมาก่อนจะมาเป็นมนุษย์
ในปัจจุบันชาตินี้ การไม่นึกนี้แหละจะทำให้ประมาท ไม่พยายามหนีผลแห่งกรรมไม่ดี
เมื่อกรรมไม่ดีตามมาทันถึงตัวก็จะใช้อำนาจที่ร้ายแรงอย่างไม่เมตตาปราณีเลย

ก่อนจะมาเป็นเราแต่ละคนในภูมิมนุษย์นี้ ต่างก็ได้เป็นอะไรต่อมิอะไรมาแล้ว
มากมาย นับชนิดนับชาติไม่ได้ เป็นกันทั้งเทวดาสัตว์ใหญ่เล็ก รวมทั้งมนุษย์ชายหญิง คน
ดีคนจน คนสวยคนไม่สวย คนพิการคนไม่พิการ ชาวคำ ไทยจีน แขกฝรั่ง ต่างเคยมีเคย
เป็นกันมาแล้วทั้งนั้น แม้เป็นผู้ระลึกชาติได้ก็จะสลดสังเวชยิ่งนัก และอาจจะสละละวาง
ความโลกความโกรธความหลงได้เป็นอันมาก เห็นสุนัขขี้เรื้อนสักตัว แล้วลองนึกว่าครั้ง
หนึ่งเราก็เคยเป็นเช่นเดียวกัน เคยกระเซอะกระเซิงเที่ยวหาอาหารกิน ถูกคนตี ถูกสุนัข
ด้วยกันกัด ถูกใครทั้งหลายที่ได้มาประสบพบผ่านแสดงกิริยาอาจารย์เกลียดชัง ไม่
ยอมแม้แต่จะให้เข้าไปใกล้เพื่ออาศัยร่มเงากันแดนกันฝน ก้อนอิฐก้อนหินก็ถูกทุ้มขว้าง
ใส่ให้ต้องถึงเลือดตกยางออก ตกใจกลัวภัยนานา แต่จะบอกกล่าวอ่อนวอนให้ผู้ใดเห็นใจ
ก็ทำไม่ได้ อย่างมากก็เพียงเปล่งเสียงโหยหวนที่หามีผู้เข้าใจในความทุกข์ร้อนไม่ แม้นึก
ไปในอดีตเช่นนี้ สมมุติตัวเองว่าในภพชาติหนึ่งเป็นเช่นนี้ นึกให้จริงจังเช่นนี้ จะเกิด
ความกลัวกรรมเพราะยอมให้ความเข้าใจว่า กรรมไม่ดีแน่แท้ที่ทำให้ชีวิตต้องเป็นเช่นนั้น

อย่าเป็นผู้ปฏิเสธเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมอย่างปราศจากเหตุผล คืออย่าปฏิเสธคือ ๆ ว่าใครจะเคยเกิดเป็นอะไรมาก่อนก็ตาม ก็ไม่ใช่เรา เราไม่เคยเกิดเช่นนั้นแน่ คนจะเกิดมาแต่สัตว์ไม่ได้ สัตว์จะไปเกิดเป็นคนก็ไม่ได้ ไม่มีเหตุผล เป็นความเชื่อที่ปราศจากเหตุผล เป็นคนสมัยใหม่แล้วจะเชื่ออย่างนั้นไม่ได้ เพื่อความไม่ประมาท จงอย่าปฏิเสธโดยไม่รู้จริงเช่นนี้ เพราะวันหนึ่งจะหนีไม่พ้นผลที่น่ากลัวนรกของกรรม

เด็กบางคนวิ่งเล่นอยู่อย่างสนุกสนานในโรงเรียน อยู่ ๆ ก็มีลูกปืนเล่นเข้าตัดชีวิต ปลิดชีพจากโลกนี้ไปอย่างง่ายดาย เด็กตายไปแล้ว ไปเป็นสุขไปเป็นทุกข์ก็เรื่องหนึ่ง แต่มารดาบิดาผู้ต้องสูญเสียลูกไปบอบบับเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ที่พึงพิจารณาให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมต้องเคยไปทำความทุกข์แสนสาหัสให้เกิดแก่ผู้ใดมาก่อนแล้วในอดีต จึงต้องมาได้รับความทุกข์แสนสาหัสจากผู้ที่ไม่รู้จักหน้าตา ผู้ที่ไม่ปรารถนาจะก่อทุกข์โทษภัยใด ๆ เลย และทุกคนมีโอกาที่จะประสบเหตุการณ์เช่นนั้น เป็นไปได้ที่อยู่ดี ๆ จะต้องสูญเสียยิ่งใหญ่ เช่นมารดาบิดาที่เสียลูกไปอย่างไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ รู้ได้แน่นอนเพียงว่าเป็นผลของกรรมไม่ดี ที่ต้องได้กระทำไว้ในภพชาติใดชาติหนึ่งแน่นอน

พระสำคัญองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นพระดีพระสำคัญยิ่ง คือสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม มีเรื่องเล่าถึงท่านว่า ครั้งหนึ่งพระในวัดของท่านดีเพื่อนพระด้วยกันจนหัวแตก ท่านชำระความด้วยการพระที่เป็นเจ้าทุกข์ว่าเป็นฝ่ายผิด เพราะเป็นผู้ทำเขา ก่อน เมื่อเป็นที่พิสงสงสัยที่ท่านตัดสินเช่นนั้น ท่านก็อธิบายว่าพระองค์ที่ถูกตีหัวแตกในชาตินี้ต้องได้ดีพระอีกองค์มาก่อน ไม่ในชาติใดก็ชาติหนึ่ง ถ้าจะให้รับโทษที่ทำในชาตินี้ก็จะไม่สิ้นสุดเวรกรรมต่อกัน ถ้าไม่ถือโทษความผิดในชาตินี้ก็จะเป็นอันเลิกแล้วต่อกัน ท่านได้ถามความสมัครใจของพระองค์ที่ถูกตีหัวแตกว่าต้องการอย่างไร พระองค์นั้นก็ยินดียกโทษ ไม่เอาความ เป็นอันเลิกแล้วต่อกัน ท่านว่าจะได้ไม่มีการจองเวรกันต่อไป เรื่องนี้สมเด็จพระพุฒาจารย์ท่านสอนเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ให้เห็นว่าเมื่อทำกรรมใดแล้วจักต้องได้รับผลตอบแทนแน่ แม้ข้ามภพข้ามชาติ ทำกรรมใดจักได้รับผลนั้น ผู้ใดทำผู้นั้นจักได้รับ ไม่ช้าก็เร็วจะต้องได้รับและจะไม่จบสิ้นแม้ไม่มีการเลิกผูกเวร แต่ถ้าเลิกผูกเวรก็จะจบสิ้นเพียงนั้น การให้อภัยด้วยใจจริงในความผิดของผู้อื่นที่ทำต่อตนจึงเป็นความสำคัญ เป็นสิ่งที่ควรอบรมให้ยิ่ง

คนระลึกชาติได้ทุกวันนี่ยังมีอยู่ บางคนก็ระลึกได้ตั้งแต่อายุน้อย พอพูดได้ก็บอกได้เป็นเรื่องเป็นราว ขอให้ไปหาแม่เก่าพ่อเก่า ที่บ้านนั้นบ้านนี้ บางคนเห็นรูปใครบางคนก็สนใจมากมายถามชื่อ และบางรายก็บอกเล่าเรื่องอดีต เคยใกล้ชิดกับผู้นั้นผู้นี้เคยเป็นทหารไปร่วมรบในอดีตการนานไกล ที่น่าอัศจรรย์ก็คือที่เด็กชายเล็ก ๆ บางคนเล่าว่าเคยเป็นทหารร่วมรบด้วยกันกับสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าบางองค์ ทั้งที่เขายังเป็นเด็กชายไร้เดียงสา เขายังไม่ทันจะรู้ว่าพระมหากษัตริย์ของเขาพระองค์นั้นทรงเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ และเขาก็ยังบริสุทธิ์เกิดกว่าจะคิดแต่งเรื่องราวขึ้นหลอกลวงเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ได้ฟังเขาพูดอย่างเด็กทารกไร้เดียงสาจึงยอมรับว่าเขากำลังระลึกได้ถึงในอดีตชาติของเขา นี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงความมีภพชาติในอดีตของคนทั้งหลายสัตว์ทั้งหลายในปัจจุบันชาติ

ท่านพระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่งที่เป็นพระปฏิบัติ ท่านเดินป่าอยู่เป็นประจำในชีวิตของท่าน โดยเพื่อนปฏิบัติธรรมร่วมทางไปด้วยบ้างเป็นครั้งคราว เป็นที่รู้กันดีว่าเมื่อพบช้างในระหว่างทาง ท่านพระอาจารย์พระองค์นั้นก็จะต้องเป็นผู้นำเจรจาปราศรัยกับช้าง ท่านจะพูดจากับช้างใหญ่ด้วยภาษามนุษย์ และท่านจะใช้วาจาไพเราะอ่อนโยนยิ่งนัก เป็นที่เจริญหูเจริญใจ ช้างก็ฟังท่านโดยดี เมื่อท่านขอให้หลีกก็จะหลีก ขอให้หลบก็จะหลบ ขอให้ไปให้พ้นก็จะไปจนพ้น

ท่านทำได้เช่นนี้โดยที่องค์อื่นทำไม่ได้เพราะอะไร น่าจะตั้งปัญหานี้ขึ้น และผู้ไม่ปฏิเสธว่าผู้อยู่ในปัจจุบันชาตินั้นมีอดีตชาติ ย่อมจะยอมคิดว่า ท่านพระอาจารย์องค์นั้นคงจะมีอะไรเกี่ยวข้องกับช้างมาแล้วในอดีตชาติ และจะต้องเกี่ยวข้องอย่างสำคัญด้วย ในชาตินี้ท่านจึงสามารถพูดจากับช้างได้รู้เรื่อง และช้างก็ยินดีอ่อนน้อมให้กับท่านอย่างน่าอัศจรรย์นัก

เมื่อคิดเช่นนี้ก็มักจะคิดต่อไปได้ว่าจากช้างก็มาเป็นมนุษย์ได้ สำหรับผู้มีญาณหยั่งรู้ไปในอดีตย่อมรู้ได้ ว่าท่านพระอาจารย์องค์นั้นอาจจะเคยเกิดเป็นช้างสำคัญก่อนจะมาเป็นมนุษย์ในภพชาตินี้ก็เป็นได้ และก็เป็นได้อีกเช่นกันที่ท่านอาจจะเกิดเป็นช้างอยู่หลายภพหลายชาติในบรรดาภพชาติที่นับไม่ถ้วนของท่านในอดีต

เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ในภพชาตินี้ และสามารถมีญาณหยั่งรู้ภพชาติในอดีตของตนที่เป็นสัตว์ เช่น ท่านพระอาจารย์องค์สำคัญที่ท่านเล่าไว้ว่าเคยเกิดเป็นไก่ ย่อมรู้ชัดถึง

ความแตกต่างระหว่างความเป็นคนกับเป็นสัตว์ ย่อมได้ความสดสังวและย่อมได้ความหวาดกลัวความต้องเวียนว่ายตายเกิดเป็นที่สุด เพราะได้รู้ชัดด้วยตนเองแล้ว ว่าการพลาดพลังทำกรรมไม่ดีไม่ว่าจะทางกายหรือทางใจ คือการนำไปสู่ทุกคติต่าง ๆ อันไม่เป็นที่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง อันจะก่อให้เกิดความทุกข์ร้อนนานาประการ

การที่อยู่ดี ๆ ก็ถูกจีถูกปล้นจนถึงชีวิต เป็นการต้องตายจากผู้เป็นที่รักสิ่งที่เป็นที่รักอย่างไม่รู้ตัว อย่างไม่อาจขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ ผู้นับถือพระพุทธศาสนารู้ว่านั่นเป็นผลของกรรมที่ต้องได้กระทำไว้แล้วในภพชาติใดภพชาติหนึ่ง ซึ่งบุคคลคนไม่มีญาณพิเศษทั้งหลายหาอาจรู้ชัดไม่ ว่าได้มีการทำกรรมอันเป็นอกุศลเหตุอันตั้งแต่เมื่อใดและจะส่งผลเมื่อใด แต่ผู้ปฏิบัติธรรมจนสามารถมีความรู้พิเศษจะรู้ได้ และบางทีก็ได้แสดงให้เห็นล่วงหน้าเช่นที่พระอาจารย์สำคัญองค์หนึ่ง ท่านได้ปรารถนาให้ได้ยินกันเนื่อง ๆ ว่าในอดีตท่านเคยขับเกวียนทับเด็กตาย โดยจงใจเจตนา ดังนั้นท่านจะต้องได้รับผลของกรรมนั้น ก็จะต้องถูกรถทับจนเสียชีวิตแน่ในภพชาตินี้ ท่านปรารถนาอยู่นานปี และแล้ววันหนึ่งท่านก็เตรียมตัวออกเดินทางจากวัด เมื่อถูกทักท้วงว่ารุ่งขึ้นจึงจะถึงวันที่ท่านได้รับอาราธนาไปในการทำบุญที่บ้านหนึ่ง ท่านก็ตอบง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ว่าถึงเวลาวันนั้นแหละถูกแล้ว ไม่มีผู้เข้าใจความหมายของท่าน

และในวันนั้นเอง เมื่อออกไปพ้นวัดเพียงไม่นาน รถที่ท่านนั่งไปก็คว่ำ ทับร่างท่านมรณภาพทันที ท่านมรณภาพองค์เดียว คนอื่นทุกคนปลอดภัย หลังจากนั้นไม่กี่วันได้มีการทำศพท่าน ปรากฏว่าอัฐิของท่านที่ยังไม่ทันเย็นสนิทได้กลายเป็นมณีสีสวยงามต่าง ๆ กัน ที่รู้จักกันดีในบรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายว่า นั่นคือพระธาตุ นั่นคือเครื่องหมายแสดงความไกลไกลเสถียรแข็งแล้ว พระอาจารย์องค์นี้ท่านไม่เพียงแสดงให้เห็นอำนาจของกรรม ที่ผู้ใดได้ทำแล้วจักต้องได้รับผล แม้จะปฏิบัติธรรมสูงสุดก็ยังหนีไม่พ้น ท่านยังแสดงให้เห็นเข้าใจด้วยว่า ทุกชีวิตผ่านภพชาติในอดีตมาแล้ว จะต้องผ่านมามากมายด้วยกันทั้งนั้น

เป็นที่เห็นกันอยู่ ว่าทุกคนมีชีวิตที่มีได้ราบรื่นเสมอไป ไม่มีสุขตลอดชีวิต ไม่มีทุกข์ตลอดชีวิต ไม่พบแต่สิ่งดีงามตลอดชีวิต ไม่พบแต่สิ่งชั่วร้ายตลอดชีวิต แต่ละคนพบอะไร ๆ ทั้งดีทั้งร้าย หนักบ้างเบาบ้าง โดยที่บางทีก็ไม่ใช่ที่เข้าใจว่าทำไมจึงต้องเป็นเช่นนั้น เช่น บางคนเกิดในครอบครัวที่ต่ำต้อยลำบากยากจน พอเกิดได้ไม่นาน เงินทองจำนวนมากก็เกิดขึ้นในครอบครัว เป็นลาภลอยของมารดาบิดาบ้าง เป็นความได้ช่องได้โอกาส

ทำธุรกิจการงานบ้าง ใคร ๆ ก็จะต้องพูดกันว่าลูกที่เกิดใหม่นั้นเป็นผู้มีบุญ ทำให้มารดา บิดามั่งมีศรีสุข ถ้าไม่คิดให้ดี ก็เหมือนจะเป็นการพูดไปเรื่อย ๆ ไม่มีมูลความจริง และทั้ง ผู้พูดผู้ฟังก็มักจะไม่ได้ใส่ใจพิจารณาให้ได้ความรู้ที่ลึกซึ้งจริงจัง แต่ถ้าพิจารณากันให้จริง ด้วยคำนึงถึงเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม ก็น่าจะเชื่อได้ว่าเด็กที่เกิดใหม่นั้นเป็นผู้มีบุญมาเกิด ผู้มีบุญคือผู้ที่ทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีไว้มากในอดีตชาติ อันความ เกิดขึ้นของผู้มีบุญนั้น ย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับมีบุญห้อมล้อมรักษา แม้ชนกรรมนำให้เกิด จะนำไปเกิดลำบาก แต่เมื่อบุญที่ทำไว้มากกว่า กรรมไม่ดีที่นำไปลำบากก็ต้องถูกตัด รอนด้วยอำนาจของกุศลกรรม คือบุญอันยิ่งใหญ่กว่า คือเกิดมามารดาบิดายากจน มีอ แห่งบุญก็ต้องเอื้อมมาโอบอุ้ม ให้พ้นจากความลำบากยากจน ให้มั่งมีศรีสุข ควรแก่ บุญที่ได้ทำไว้

ผู้ที่เกิดในที่ลำบากยากจน แต่เมื่อมีบุญเก่าได้กระทำไว้มากมายเพียงพอ มือแห่งบุญ ก็เอื้อมมาโอบอุ้มให้พ้นจากความยากลำบากได้อย่างรวดเร็ว พ้นจากความยากจนดัง ปาฏิหาริย์ มีตัวอย่างให้เห็นอยู่ เด็กบางคนทำบุญทำกุศลไว้ดี แต่ชนกรรมนำให้เกิดกับ มารดาบิดายากแค้นแสนสาหัส พอเกิดมารดาบิดาก็หาทางช่วยให้ลูกพ้นความเดือดร้อน นำไปวางไว้หน้าบ้านผู้มั่งมีศรีสุขที่รู้จักกันว่าเป็นผู้มีเมตตา แล้วเด็กนั้นก็ไ้เป็นสุขอยู่ใน ความโอบอุ้มของมือแห่งบุญ ควรแก่บุญที่เขาได้กระทำไว้

แต่เด็กบางคนเกิดในที่ต่ำด้อยยากไร้ และเป็นผู้ที่มีได้ทำบุญทำกุศลมาในอดีตชาติ เพียงพอ ย่อมไม่มีมือแห่งบุญมาโอบอุ้มเขาให้พ้นความลำบากยากจน แม้เมื่อมารดาบิดา จะพยายามเสี้ยมนำเขาไปวางไว้ในที่ที่หวังว่าจะมีผู้ดีมีเงินมานำไปอุปการะเลี้ยงดู ความ ไม่มีบุญทำไว้ก่อน ทำให้ไม่เป็นไปดังความปรารถนาของผู้เป็นมารดาบิดา เขาอาจจะถูก ทิ้งอยู่ตรงที่ที่ถูกนำไปวางและสิ้นชีวิตไป ณ ที่นั้น อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย อาจจะทรมาณ ด้วยความหนาวความร้อนความหิว โดยหาผู้ช่วยเหลือไม่ได้ และผู้เป็นมารดาบิดาก็อาจจะถูก จับได้รับโทษทางอาญา นั่นก็เป็นเรื่องอำนาจอันยิ่งใหญ่ของกรรมอย่างแท้จริง

อดีตชาติของทุกคนมีมากมายนัก จึงได้ทำกรรมกันไว้มากมายนัก กุศลกรรมบ้าง อกุศลกรรมบ้าง ชีวิตในปัจจุบันจึงมีดีบ้างไม่ดีบ้าง สุขบ้างทุกข์บ้าง คนมั่งมีเป็นมหา เศรษฐีก็ด้วยอำนาจของกุศลกรรมคือการบริจาคช่วยเหลือเจือจุนผู้อื่น ที่ได้กระทำไว้ใน อดีตชาติ เมื่ออกุศลกรรมคือการคน โกงเบียดเบียนทรัพย์สินให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อนที่ได้ กระทำไว้ในอดีตชาติ ตามมาส่งผลและเมื่อเป็นผลที่แรงกว่ามีกำลังกว่ากุศลกรรมที่กำลัง

เสวยผลอยู่ อกุศลกรรมก็จะตัดรอนกุศลกรรม ส่งผลไม่ดีของอกุศลกรรมให้เกิดแทน ความมั่งมีก็จะกลับเป็นความไม่มี เงินทองของมีค่าก็จะสูญหายหมดไป อกุศลกรรมแรงมากก็จะสามารถทำให้มหาเศรษฐีสิ้นเนื้อประดาตัวได้ กำลังเป็นสุขก็จะกลับเป็นทุกข์เดือดร้อน อำนาจของกรรมเป็นเช่นนี้จริง ผู้มีปัญญาจึงกลัวกรรมยิ่งกว่ากลัวอะไรอื่นกลัวเพราะรู้ว่า เมื่อทำกรรมไม่ดีไว้แล้วต้องได้รับผลไม่ดี และเมื่อถึงเวลาที่กรรมส่งผลไม่ดีมาถึงตัวแล้ว แม้ตั้งแต่เกิดมาในชาตินี้จะไม่เคยทำกรรมไม่ดีเช่นนั้น ก็จะต้องได้รับผลไม่ดี ที่อาจทำให้พิศวงสงสัย จนถึงมากคนมีจิตวิญญูความเห็นผิด คือเห็น ไปว่าทำดีไม่ได้ดี ซึ่งความจริงไม่ใช่เช่นนั้น ทำดีต้องได้รับผลดีเสมอ ทำไม่ดีจึงจะได้รับผลไม่ดี

เพียงในชาติปัจจุบันนี้เท่านั้น มีอายุกันเพียงอย่างมกร้อยปีเท่านั้น ทุกคนทุกสัตว์ต่างก็ทำอะไร ๆ ที่เป็นกรรมแล้วมากมายนับไม่ถ้วน เป็นกรรมดีคือกุศลกรรมบ้าง เป็นกรรมชั่วคืออกุศลกรรมบ้าง มากมายจริง ๆ เพียงทำในชาติเดียวก็มากมายจริง ๆ แล้วเมื่อได้ทำมานับภพชาติไม่ถ้วนมากมายเพียงไหน ขณะที่มาเป็นอยู่ในภพนี้ชาตินี้ ได้ละภพชาติในอดีตที่ทำกรรมไว้เบื้องหลังมากหนักหนา กรรมดีกรรมชั่วอาจไม่เสมอกัน บางคนกรรมดีอาจมากกว่า บางคนกรรมชั่วอาจมากกว่า บางคนทำกรรมดีที่ไม่สำคัญไม่ยิ่งใหญ่ แต่ทำกรรมไม่ดีที่สำคัญหนักหนา เช่นนี้ย่อมได้เสวยผลตามเหตุ คือในภพชาตินี้ย่อมประสบส่วนดีน้อยกว่าส่วนไม่ดี ส่วนผู้ที่ทำกรรมดีมาก ทำกรรมไม่ดีน้อย เช่นนี้ย่อมได้เสวยผลตามเหตุ คือในภพชาตินี้ย่อมประสบส่วนที่ดีมากกว่าส่วนไม่ดี ดังมีตัวอย่างให้พบเห็นอยู่ทั่วไปในทุกวันนี้

เมื่อกรรมดีจะส่งผลก็ไม่มีอะไรหรือผู้ใดจะกีดกันยับยั้งได้ กรรมไม่ดีที่แรงกว่าเท่านั้นที่จะกีดกันขัดขวางได้ ไม่ให้กรรมดีอาจส่งผล แต่ถ้ากรรมดีแรงกว่ากรรมไม่ดี กรรมดีก็ต้องส่งผลจนได้ กรรมไม่ดีหาอาจขัดขวางได้ไม่ อะไร ๆ ก็หาอาจขัดขวางได้ไม่

เมื่อกรรมไม่ดีจะส่งผล ก็ไม่มีอะไรหรือผู้ใดจะกีดกันยับยั้งได้ กรรมดีที่แรงกว่าเท่านั้นที่จะกีดกันขัดขวางได้ ไม่ให้กรรมดีไม่ดีอาจส่งผล แต่ถ้ากรรมไม่ดีแรงกว่ากรรมดี กรรมไม่ดีก็ต้องส่งผลจนได้ กรรมดีหาอาจขัดขวางได้ไม่ อะไร ๆ ก็หาอาจขัดขวางได้ไม่

ชีวิตนี้น้อยนัก คือ ชีวิตในภพภูมินี้ในชาตินี้น้อยกว่าชีวิตที่ผ่านมาแล้วในอดีตชาติมากมายอย่างไม่อาจประมาณ ได้ถูกถ้วน ผู้มีปัญญาเมื่อมานึกถึงความจริงนี้ย่อมไม่ประมาท ย่อมเห็นภัยที่จะตามมาก เป็นภัยที่จักเกิดแต่กรรมทั้งหลายที่ได้ประกอบกระทำ

ไว้ด้วยตนเองในอดีตชาติที่มากมายพันประมาณ ผู้มีปัญญาอ่อนพยายามหนีให้พ้น หนีให้
กรรมไม่ดีตามไม่ทัน หรือไม่ก็พยายามสร้างกำลังที่จะเอาชนะความแรงของกรรมไม่ดี
ให้ได้ เพื่อไม่ต้องรับผลของกรรมไม่ดี ที่อาจร้ายแรงทำความชอกช้ำให้แก่ชีวิตได้เป็นอัน
มาก

ผู้ที่มุ่งแต่จะได้ในชาตินี้ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม เป็นการทำความ
ไม่ดีเป็นส่วนใหญ่ เท่ากับให้โอกาสกรรมไม่ดีในอดีตชาติที่ได้สั่งสมไว้ ให้ตามมาส่งผล
ทันในชาตินี้ได้ง่ายและส่งผลได้แรงเต็มที่ง่ายเข้า โดยไม่มีกรรมดีเพียงพอจะช่วยเหลือ
ยับยั้งหรือผ่อนคลายเป็นเบาลง ผู้ที่ได้รับอะไร ๆ ร้ายแรงต่าง ๆ เช่น เสียสติบ้าคลั่งอย่าง
ไม่ทันที่จะรู้ตัว ประสบอุบัติเหตุร้ายแรงถึงเสียชีวิตหรือไม่ก็เสียหมดทั้งครอบครัว หรือ
ประสบความหายนะถึงสิ้นเนื้อประดาตัว ต้องเสร้างโศกเสียใจจนขาดสติสัมปชัญญะ เป็น
ต้น ผลของกรรมไม่ดีเช่นนี้แม้จะติดตามทุกคนผู้ทำเหตุแห่งกรรมไม่ดีนั้นอยู่ แต่ก็อาจไม่
สามารถตามทันแม้ผู้นั้นจะพยายามวิ่งหนีอยู่เต็มสติปัญญาความสามารถ

พลังสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถหนีพ้นมือแห่งกรรมไม่ดีที่ติดตาม
ตะครุบอยู่ได้ และเป็นพลังที่จะสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ไม่ยาก คือการนึกถึงพระพุทธเจ้า
นึกถึงพุทธโฆ นึกไว้ให้คุ้นเคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจ สิ่งใดที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็
หมายถึงความจะไม่อาจแยกจากกันได้เลยไม่ว่าเวลาใดก็ตาม จะสุขจะทุกข์ จะเป็นจะ
ตาย ใจก็จะมีพุทธโฆ พุทธโฆจะมีอยู่ในใจ

กรรมดีก็ตาม กรรมไม่ดีก็ตาม เมื่อจะส่งผลจะต้องมีสื่อมีเครื่องมือ มีมือเป็นเครื่อง
ชักนำให้ถึงผู้จะต้องรับผลแห่งกรรมนั้น ทั้งกรรมดีและกรรมไม่ดี เช่น คนเมาสุราขับรถ
พุ่งเข้าชนผู้จะต้องรับผลแห่งกรรมก็จะถูกรถนั้นชน ถึงตาย หรือถึงพิการ หรือบาดเจ็บ
สาหัส ต้องเสียเงินทองรักษาพยาบาลมากมาย คนเมาสุราที่ขับรถพุ่งเข้าชนคือเครื่องมือ
แห่งกรรม ซึ่งมีสุราเป็นเครื่องบังคับให้พุ่งตรงจุดหมายได้ แต่แม้ผู้ที่กรรมนั้นตามอยู่เป็น
ผู้กำลังวิ่งหนีกรรมไม่ดีอยู่เต็มกำลัง ด้วยการทำความดีต่าง ๆ มีการทอพุทธโฆให้เป็น
อันหนึ่งอันเดียวกับใจเป็นต้น พุทธโฆอันเป็นยอดของความดีก็จะเปรียบได้ดังพลังจิตอัน
แรงกล้าของนักสะกดจิต ที่จะสะกดผู้ขับรถซึ่งกำลังมีเมาด้วยฤทธิ์สุราให้หยุดรถเสีย
ทันทีก่อนจะทันพุ่งเข้าชนเป้าหมายที่กรรมตามอยู่ ความสวัสดีย่อมมีแก่ผู้ที่กรรมตามติด
อยู่นั้น อย่างเป็นที่น่าอัศจรรย์นัก

อันกรรมไม่ดีนั้นมีคู่ที่มักจะใช้ด้วยกัน มีความหมายไปในทางไม่ดี คือ เจ้ากรรมนายเวร ผู้มีสัมมาทิฐิย่อมไม่ปฏิเสธความเชื่อที่มีอยู่ ว่าเจ้ากรรมนายเวรนั้นมี ไม่ใช่ไม่มี เจ้ากรรมนายเวรคือผู้ที่ถูกกรรมทำร้ายก่อนและผูกอาฆาตจองเวร แม้ไม่อาฆาตจองเวรก็ไม่ใช่ไม่มีเจ้ากรรมนายเวร คือ ไม่เป็นผู้คิดร้าย ไม่ติดตามทำร้ายให้เป็นการตอบสนอง หรือที่เรียกกันว่าแก้แค้น

ผู้มีสัมมาทิฐิความเห็นชอบ ประกอบด้วยสัมมาปัญญา แม้จะไม่เห็นหน้าตาของเจ้ากรรมนายเวร แต่ย่อมไม่ประมาท ไม่ว่าจะสิ่งไม่มี และย่อมไม่เห็นเป็นความเหลวไหล ไม่มีเหตุผล ที่ท่านสอนให้ทำบุญอุทิศท่านผู้เป็นเจ้ากรรมนายเวร เช่นเดียวกับท่านผู้เป็นมารดาบิดาบุพการีผู้มีพระคุณทั้งปวง อะไรที่ไม่มีทางเสียหายมีแต่ทางได้หรือเสมอตัว ผู้มีปัญญาย่อมทำย่อมไม่ปฏิเสธ

เหตุที่ต่างก็มีภพชาติมานับไม่ถ้วนในอดีต ต่างก็ทำกรรมทั้งดีและไม่ดีไว้ นับไม่ถ้วนเช่นกันในภพชาติทั้งหลายนั้น เจ้ากรรมนายเวรที่ได้ไปกำเริบเบียดเบียนทำร้ายไว้ก็ย่อมมีไม่น้อยเช่นกัน ท่านองเดียวกับผู้เป็นมารดาบิดาบุพการีผู้มีพระคุณ ก็ต้องมีมากมายเช่นกัน ชาตินี้แม้จะไม่อาจล่วงรู้ได้ว่าเป็นใครต่อใครบ้าง แต่ก็พึงยอมรับว่ามีอยู่ ทั้งในภพภูมิที่พ้นความรู้เห็นของผู้ไม่มีความสามารถ และทั้งในภพภูมิเดียวกับเราทั้งหลายนี้ด้วย ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและทั้งผู้มีพระคุณ เมื่อจะขอโทษท่านผู้เป็นเจ้ากรรมนายเวร ก็พึงทำเช่นเดียวกับเมื่อจะตอบแทนพระคุณท่านผู้มีพระคุณ คือทำบุญทำกุศลด้วยตั้งใจจริงที่จะอุทิศให้ แล้วตั้งใจจริงบอกกล่าวให้รับรู้ให้ยอมรับความมีเจตนาจริงใจที่จะขอโทษและตอบแทน การบอกกล่าวด้วยใจจริงเช่นนี้ต่อผู้ไม่มีตัวตนปรากฏให้เห็น เช่นนี้ ไม่ใช่ความหลง ไม่ใช่ความไร้เหตุผล แต่เป็นความปฏิบัติที่ถูกต้อง และจะได้ผลอาจพาพ้นมือแห่งกรรมไม่ดีที่ตามอยู่ได้

การทำบุญกุศล แม้จะไม่ปรารถนาให้เกิดผลแก่ตนเองโดยตรง ผลก็ย่อมเกิดเป็นธรรมดาแน่นอนอยู่แล้ว ดังนั้น ในการทำบุญกุศลทุกครั้ง จึงพึงทำใจให้กว้าง เอื้ออาทรไปถึงผู้อื่นทั้งนั้นที่แม้จะอยู่ต่างภพภูมิกัน ตั้งใจอุทิศให้อย่างจริงใจ ให้ด้วยสำนึกในความผิดพลาดกำเริบที่ตนอาจได้กระทำแล้วต่อใคร ๆ ทั้งนั้น ให้ด้วยสำนึกในพระคุณที่ได้รับจากท่านผู้มีพระคุณทั้งหลาย ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ บอกกล่าวแสดงความจริงใจให้อ่อนโยนและไพเราะด้วยถ้อยคำ จะเกิดผลยิ่งกว่าใช้ถ้อยคำและจิตใจที่ไม่

ไฟเพราะจากใจจริง ผู้ต่างภพภูมิทั้งหลายก็มีได้แตกต่างออกไป ใจหรือจิตของมนุษย์ก็เป็น ใจหรือจิตดวงเดียวกัน เมื่อมนุษย์ละชาตินี้ไปสู่ชาติอื่นภพภูมิอื่นแล้ว ฟังระลึกถึงความจริงนี้

การส่งผลของกรรมดีและกรรมไม่ดีนั้นข้ามภพข้ามชาติได้ กรรมในอดีตชาติส่งผลมาทันในปัจจุบันชาติก็มี ไปส่งผลถึงในอนาคตชาติก็มี แล้วแต่ว่าผู้ทำกรรมจะสามารถหนีได้ไกลเท่าไรหรือหนีได้นานเท่าไร นั่นก็คือแล้วแต่ว่าในปัจจุบันชาติผู้ทำกรรมแล้วในอดีตจะสามารถในการทำจิตใจทำบุญทำกุศลทำความดีได้มากเพียงไหน เป็นกรรมที่ใหญ่ยิ่งหนักหนากว่ากรรมไม่ดีหรือไม่ การให้ผลกรรมเช่นเดียวกับการตกจากที่สูงของวัตถุ สิ่งใดหนักกว่า เมื่อตกจากที่เดียวกันในเวลาใกล้เคียงกัน สิ่งนั้นย่อมถึงพื้นก่อน เปรียบดังกรรมสองอย่าง คือกรรมดีและกรรมไม่ดีกระทำในเวลาใกล้เคียงกัน กรรมที่หนักกว่า ไม่ว่าจะเป็นครมดีหรือกรรมไม่ดีก็ตาม ย่อมส่งผลก่อน กรรมที่เบากว่าย่อมส่งผลทีหลังและย่อมส่งผลทั้งสองแน่นอน ไม่เร็วก็ช้า ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า ไม่ชาติหน้าก็ชาติต่อไป ต่อไป ต่อไป อาจจะมีอีกหลายภพชาติก็ได้ เพราะกรรมไม่ใช่สิ่งที่จะลบเลือนได้ด้วยกาลเวลา นานเพียงไรกรรมก็ยังให้ผลอยู่เสมอ กรรมจึงมีอำนาจเหนืออำนาจทั้งปวง

ท่านพระอาจารย์องค์สำคัญของคัมภีร์หนึ่งท่านปรารณาพุทธภูมิ คือปรารณาเป็นพระพุทธเจ้า ครั้นมาระลึกชาติได้ว่าเคยเกิดเป็นไก่หลายร้อยหลายพันชาติก่อนที่จะมาเป็นมนุษย์ในชาตินี้ ท่านก็เปลี่ยนความปรารณาที่จะเป็นพระพุทธร มาเป็นพระผู้ไกลจากกิเลสไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป เพราะท่านสลดสังเวชชีวิตที่ผ่านมาแล้วมากมาย และหวาดเกรงว่าชีวิตที่จะต้องพบอีกต่อไปนับภพชาติไม่ถ้วนกว่าจะถึงจุดปรารณาชื่อพุทธภูมิ ซึ่งมีใ้ชว่าจะไปถึงกันได้โดยง่ายโดยเร็ว จะต้องใช้เวลานานแสนนานในอีกหลายร้อยหลายพันภพภูมิ โดยไม่อาจรู้ได้ ว่ากรรมจะนำไปเป็นอะไรลำบากยากเข็ญอย่างไร ซึ่งสำหรับท่านผู้ได้รู้แจ้งในอดีตชาติของท่านแล้วก็เกิดความกลัวยิ่งนัก เมื่อนำความต้องเวียนว่ายในวัฏฏะสงสารยิ่งนัก ด้วยความพากเพียรพยายามสุด สติปัญญาความสามารถที่จะตัดภพชาติอนาคตให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว ในที่สุดก็เชื่อกันว่าท่านพระอาจารย์องค์สำคัญของคัมภีร์นั้นท่านสำเร็จประสงค์ถึงความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงได้ในภพภูมิปัจจุบัน

ครูอาจารย์ท่านสำคัญ ๆ ท่านรับรอง และพระพุทธเจ้าก็ทรงรับรอง ว่าชาติในอนาคตมีอยู่สำหรับผู้ที่ยังไม่สามารถทำกิเลสให้หมดสิ้นได้ และการทำกิเลสให้หมดสิ้นนั้นคนเป็นจำนวนมากทำไม่ได้ในเวลาอันสั้น ทั้งยังมีคนเป็นจำนวนมากไม่สนใจจะทำให้กิเลสหมดสิ้น ยังเกือกกกอยู่กับกิเลสอย่างหลงผิด ดังนั้นภพชาติสำหรับคนเหล่านั้นยังมีอยู่มากมายนักหนา ใช้เวลานานแสนนาน นับภพนับชาติหาได้ไม่ โอกาสที่กรรมจะตามไปถึงจึงมีมากมายนัก ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไม่ชาติใดก็ชาติหนึ่ง และอย่าคิดว่าเมื่อถึงวันนั้นเวลานั้นก็จะจำไม่ได้ว่าเราเป็นเรา อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่เคียดร้อน ความคิดเช่นนี้อาจจะเกิดแก่เราแล้วในอดีตชาติ และมาในปัจจุบัน เมื่อต้องพบความเคียดร้อนเราก็กะแค้น มิใช่ที่เราไม่เคียดร้อน ทั้งที่มิใช่เราจะจำได้ว่าเราเป็นเราไม่ว่าจะเกิดเป็นใครเป็นอะไรเมื่อใด ภพชาติไหนก็ตามเมื่อเป็นทุกข์ก็ต้องเป็นทุกข์เมื่อเป็นสุขก็ต้องเป็นสุข จึงไม่ควรประมาทอย่างยิ่ง ควรพยายามทำทุกอย่างเพื่อไม่ให้ในอนาคตต้องเป็นทุกข์หรือเพื่อไม่ให้กรรมไม่ดีที่ทำไว้ตามทัน ไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม

ชีวิตนี้แม้สั้นนัก แต่ก็เป็นความสำคัญนัก สำคัญยิ่งกว่าชีวิตในอดีตและชีวิตในอนาคต ที่ว่าชีวิตนี้คือชีวิตนี้คือชีวิตในชาติปัจจุบันนี้สำคัญ ก็เพราะในชีวิตนี้เราสามารถหนีกรรมไม่ดีที่ทำไว้ในอดีตได้ และสามารถเตรียมสร้างชีวิตในอนาคตให้ดีเลิศเพียงใดก็ได้ หรือตกต่ำเพียงใดก็ได้ ชีวิตในอดีตล่วงเลยไปแล้ว ทำอะไรอีกไม่ได้ต่อไปแล้ว ชีวิตในอนาคตก็ยังไม่ถึง ยังทำอะไรไม่ได้ เช่นนี้จึงกล่าวได้ว่าชีวิตนี้สำคัญนัก พึงใช้ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์ ให้สมกับความสำคัญของชีวิตนี้

ชีวิตนี้สั้นนัก แต่มีความสำคัญนักด้วยเหมือนกัน ถ้าชีวิตนี้ไม่วิ้งหนีกรรมไม่ดีในอดีต ชีวิตนี้ก็จะรับผลกระทบไม่ดี ถ้าวิ้งหนีก็จะพ้นใด กรรมไม่ดีจะตามทันหรือไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตนี้ ยิ่งกว่านั้นถ้ากรรมตามทันในชีวิตนี้ ก็จะตามต่อไปได้อีกในชีวิตอนาคต กรรมไม่ดีที่ทำไว้ในอดีตมากมาย อาจจะตามไม่ทันตลอดไปก็ได้ ถ้าทำชาตินี้ให้ดีที่สุด

คุณภาพผู้คนในบางประเทศที่อดอยากแสนสาหัส หน้าตาแทบจะไม่เป็นคน เหมือนโครงกระดูกเดินได้ เด็กเล็ก ๆ น่าสงสาร ไม่มีเนื้อ มีแต่หนังหุ้มกระดูก ผู้ใดเห็นผู้นั้นก็สลดใจอย่างยิ่ง สงสารอย่างยิ่ง เมื่อเกิดความรู้สึกเช่นนั้น ก็พึงนึกถึงเอง ใครเล่าจะรับรองได้ว่าเมื่อตายไปจากภพชาตินี้แล้ว เราจะไม่ไปเกิดในประเทศเช่นนั้น จะไม่ไปอีกสภาพโครงกระดูกเดินได้ด้วยความอดอยากยากแค้นเช่นนั้น

ใครเล่าจะรับรองได้ว่าอดีตชาติเราไม่ได้เป็นคนคับแคบ ไม่เคยทำบุญให้ข้าวปลาอาหารแก่ใครเลย มารดาบิดาผู้แก่ชราที่หาได้สนใจให้ข้าวให้น้ำให้มีความสุขอืมหน้าสำราญไม่ ยิ่งเป็นสัตว์หมาแมวด้วยแล้ว ไม่เคยเมตตาปราณีให้ข้าวสักเม็ดให้น้ำสักหยด เมื่อไม่รู้ตัวว่าเคยเป็นเช่นนี้มาก่อนในอดีตชาติ ก็ไม่อาจรู้ได้ว่าในอนาคตจะต้องไปมีสภาพอดอยากจนเป็นโครงกระดูกเดินได้หรือไม่ ความเป็นไปได้มีอยู่สำหรับทุกคน เพราะทุกคนได้ทำกรรมไว้เป็นอันมากต่าง ๆ กัน อันอาจจะเป็นสาเหตุให้ต้องอดอยากยากแค้นแสนสาหัสตั้งแต่เริ่มลืมตาเห็น โลก ไปเกิดในประเทศที่เรียกกันว่าเป็นนรกในโลก

อย่าประมาทอย่ามั่นใจว่าอนาคตสำหรับเราจะไม่เป็นเช่นนั้น กรรมเช่นนั้นอาจจะมีวิงโฉบมา โดยที่เราไม่รู้ไม่เห็น แม้ไม่ประมาทต้องวิงหนีให้สุดกำลังความสามารถ ชีวิตนี้เท่านั้นที่เราจะพบทางนี้ได้ และชีวิตนี้ก็น้อยนัก มัวผัดวันประกันพรุ่งไม่ได้ พ้นจากชาตินี้ไปแล้ว จะไม่มีโอกาสดีให้วิงหนีกรรมได้อีกเลย

เมื่อชีวิตนี้น้อยนัก ผู้มีปัญญาสัมมาทิฐิก็คิดไปทางหนึ่ง ผู้เบาปัญญาไม่มีมิจาทิฐิก็คิดไปทางหนึ่ง พวกผู้มีปัญญาคือความเห็นชอบก็จะคิดว่าชีวิตนี้สั้นนัก อีกไม่เท่าไรหรือก็ต้องตาย ตายแล้วก็เอาอะไรไปด้วยไม่ได้ เอาไปได้ก็แต่บุญบาป หรือความดีความชั่วเท่านั้น พวกผู้มีปัญญาคิดเช่นนี้ จึงเร่งทำความดี ส่วนพวกผู้เบาปัญญาไม่มีมิจาทิฐิคือความเห็นผิดก็จะคิดว่าชีวิตนี้สั้น อีกไม่เท่าไรหรือก็ต้องตาย มีวิธีใดจะให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง ก็ต้องรีบหา ไม่มัวคำนึงว่าจะผิดหรือถูก ถูกผิดก็ช่าง ให้ได้ก็พอใจ พวกผู้เบาปัญญาคิดเช่นนี้ จึงทำบาปทำความไม่ดีได้เสมอ ชีวิตนี้สำหรับบุคคลสองประเภทดังกล่าวมีคุณสมบัติสองฝ่ายแตกต่างกัน เป็นไปตามทิฐิคือความเห็นดังกล่าว

อย่าเป็นผู้มีมิจาทิฐิที่โหดเขลาเบาปัญญาเลย เพราะจะทำชีวิตนี้ให้สูญเปล่า ไม่อาจหนีพ้นมือที่น่าสะพรึงกลัวแห่งกรรมไม่ดี ไม่อาจได้เข้าไปอยู่ในความโอบอุ้มทะนุถนอมของมือที่อบอุ่นแห่งบุญคือกรรมดี โอกาสอันดีที่มีอยู่น้อยนักเพียงชั่วชีวิตอันน้อยนักนี้ก็จะผ่านไปอย่างไม่อาจเรียกกลับคืนได้ กรรมไม่ดีที่ทำไว้แน่ก็จะแห่ห้อมเข้าประชิด แล้วอะไรจะเกิดขึ้นบ้างในชีวิตนี้ ชีวิตของผู้ไม่รู้จักวิงหนีกรรม

มาเป็นผู้มีปัญญาสัมมาทิฐิเถิด ชีวิตอันน้อยนี้จะได้สูญเปล่า จะไม่สามารถใช้ชีวิตนี้ให้เป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่ได้ คือหนีไกลจากกรรมไม่ดีได้ กรรมไม่ดีที่

กำลังติดตามเราทุกคนอยู่นั้นมีมากมายนัก ทั้งที่หนักและที่เบา ทั้งที่จะทรمانชีวิตเราไม่หนักนักหนา ทั้งที่จะทรمانเราจนแทบว่าจะรับไม่ไหว ทั้งที่เราอาจจะรับไม่ไหวจริง ๆ ค้วย

คิดดี พุคดี ทำดี เพียงทำสามประการนี้ให้สม่ำเสมอตามที่พระพุทธองค์ทรงสอน ก็จะสามารถหนีมือแห่งกรรมไม่ดีได้ มือแห่งกรรมไม่ดีจะไม่สามารถตะครุบไว้ในอำนาจได้ บาปกรรมใด ๆ แม้ได้กระทำไว้ตั้งแต่อดีตชาติ จะไม่อาจตามสนองได้ง่าย ๆ ในภพชาตินี้ อย่างมากก็จะเพียงไล่ตามตะครุบอยู่อย่างหมายมั่นจะทำให้ได้สำเร็จเท่านั้น ถ้าคิดดี พุคดี ทำดี เสมอ

ทุกวันนี้มีตัวอย่างผู้ที่ถูกมือแห่งกรรมตามทันจับได้มากมาย คนสวยคนงามถูกมือของกรรมร้ายทำให้กลายเป็นคนสิ้นสวยสิ้นงาม ทนความรู้สึกของตน เห็นรูปลักษณะของตนด้วยความเจ็บปวดแสนสาหัส คนบางคนแขนขาบริบูรณ์ถูกมือของกรรมร้ายทำให้กลายเป็นคนเหลือขาครึ่งเดียวบ้าง ข้างเดียวบ้าง คนบางคนมีลูกรักดังดวงใจ ลูกออกจากบ้านไป ก็ไม่ได้กลับบ้านอีกเลย มือของกรรมร้ายปลิดชีวิตของเขาแล้วอย่างโหดเหี้ยมอำมหิต กลายเป็นศพคอขาดก็มี ไล่ทะเลาะก็มี คนบางคนนอนหลับอยู่ในบ้านเรือนของตนด้วยความรู้สึกปลอดภัยแท้ ๆ ก็กลับมีมือของกรรมร้ายเอื้อมเข้าไปห้าหนถึงฟูกถึงหมอน เสียเลือดเนื้อ และเสียชีวิต นี่คืออำนาจร้ายแรงแห่งกรรม

ดังที่สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสว่าท่านตัดสินความระหว่างพระสององค์ ว่าองค์ที่ถูกทำร้ายเป็นผู้ที่ทำร้ายก่อน ผู้ไม่เข้าใจเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมก็จะคิดว่าสมเด็จพระเจ้าไม่ยุติธรรม ตัดสินเข้าข้างคนผิด แต่ผู้เข้าใจเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมย่อมจะเข้าใจคำตัดสินของสมเด็จพระเจ้า ท่าน ไม่มีผู้ใดจะได้รับความดีที่ท่านได้ทำไว้ด้วยตนเองทำไว้ในอดีตมารับผลในปัจจุบันได้ ทำในปัจจุบันก็จะได้รับผลในอนาคตเช่นกัน และอนาคตนั้นไม่หมายถึงต้องข้ามภพข้ามชาติเสมอไป อนาคตในภพชาตินี้ก็ได้ ดังนั้นแม้เชื่อในเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมหรือไม่ก็ตาม ก็มีสมควรเสี่ยงรับผลร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่การทำกรรมไม่ดี ความไม่ดีหนักหนาเพียงไร ยิ่งให้ผลร้ายเพียงนั้น ยิ่งไม่สมควรเสี่ยงอย่างยิ่งที่จะทำความไม่ดีหนักหนานั้น

อำนาจของกรรมชั่วร้ายนั้นสามารถทำให้พระอินทร์แยกออกสูบผู้ทำกรรมนั้นได้ พระเทวทัตเป็นตัวอย่างที่แสดงความน่ากลัวที่สุดของกรรม ท่านคิดทำลายพระพุทธเจ้า แม่เพียงทำได้เล็กน้อยนัก คือเพียงทำให้พระพุทธบาทห่อพระโลหิต และสำนึกได้ในที่สุด

พร้อมจะขอประทานโทษ แต่ก็หนีมือแห่งกรรมร้ายแรงที่ทำไว้ไม่พ้น หนีไม่ทัน พระ
เทวทัตถูกธรณีสูบทันทีที่เท้าสัมผัสพื้นธรณี ขณะกำลังจะได้เข้าไปเห็นพระพักตร์สมเด็จพระ
พระบรมศาสดา จึงไม่ทันได้กราบพระพุทธรูปขอประทานโทษทั้งปวง น่าจะคิดถึง
ความทรمانทั้งกายและใจของพระเทวทัตเมื่อเสวยผลกรรมนั้น น่าจะคิดให้จริงจัง
เพื่อให้เกิดความกลัวกรรมที่มีอำนาจยิ่งใหญ่

การทำลายพระพุทธเจ้ากับการทำลายพระพุทธศาสนาย่อมจะเป็นกรรมหนักเสมอ
กัน พึงสังวรระวังให้รอบคอบในเรื่องนี้ อย่าคิดอย่างประมาท ว่าพระพุทธศาสนาไม่มี
ชีวิต ตายไม่มี บาตเจ็บไม่มี จะทำอะไรกับพระพุทธศาสนาจึงไม่น่าจะเป็นบาปเป็น
อกุศลกรรม อย่างประมาทในเรื่องนี้ มิฉะนั้นเมื่อต้องได้เสวยผลแห่งการทำลาย
พระพุทธศาสนาจะทุกข์ทรمانนัก ใครก็จักช่วยไม่ได้

การทำลายชีวิตสัตว์นั้น บาปหนักเบาต่างกัน ทำลายชีวิตสัตว์ใหญ่บาปมากกว่า
ทำลายชีวิตสัตว์เล็ก ทำลายชีวิตสัตว์อายุยืนบาปมากกว่าทำลายชีวิตสัตว์อายุสั้น ทำลาย
ชีวิตสัตว์ที่มีคุณบาปมากกว่าทำลายชีวิตสัตว์ทั่วไป เป็นที่เข้าใจกันเช่นนี้ ซึ่งก็มีเหตุผลที่
น่าจะเข้าใจเช่นนั้น ฆ่าวัวควายกับฆ่าหมูฆ่าคนน่าจะมาน้อยกว่ากัน ผลกรรมที่ผู้ฆ่าได้รับ
ก็จะหนักเบากว่ากันเป็นอันมาก

มีเรื่องจริงที่เกิดขึ้น และผู้ประสบพบเห็นเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ผู้มีอาชีพฆ่าวัวฆ่าควาย
นั้น เมื่อใกล้จะตาย ต้องทนทุกข์ทรمانคืนรณกระเสือกกระสนและส่งเสียงร้องเหมือน
เสียงวัวเสียงควายที่ถูกเชือดก่อนตาย ส่วนผู้ที่ตบยุงหรือบีบคไปบ้าง แม้จะเป็นบาป
แน่นอนที่ทำลายชีวิตสัตว์ แต่ไม่ปรากฏผลของกรรมนี้ให้เห็นชัดให้รู้ชัด เหตุผลก็อยู่ที่
จิตสำนึกของผู้กระทำความผิดประเภทนั้น ผู้ฆ่าวัวฆ่าควาย แม้จะใจร้ายใจดำสักเพียงไร
ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะลืมภาพการตายของสัตว์ใหญ่ถึงเพียงนั้นได้ และยอมเป็นไปไม่ได้
ที่จะลืมภาพการตายของสัตว์ใหญ่ถึงเพียงนั้นได้ และยอมเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่รู้สึกละเลย
การฆ่านั้นเป็นบาปใหญ่ ความรู้สึกหลอกหลอนเกี่ยวกับการฆ่าวัวควายด้วยมือของตน
นั้นแหละที่ติดตามมาส่งผลให้ผู้นั้นต้องทรมานและร้องเป็นเสียงวัวเสียงควาย เหมือน
ที่ตนเองเคยได้ยินเคยได้เห็นการฆ่าแต่ละครั้งเสมอมา

บางคนที่เคยเห็นการตายของผู้มีอาชีพฆ่าสัตว์ใหญ่ มีความรู้สึกที่กลัวใกล้จะตายนั้น
ไม่มีชีวิตจิตใจเป็นคนเสียแล้ว แต่ได้กลายเป็นชีวิตจิตใจของวัวควายไปจริง ๆ เห็นได้
จากกิริยาอาการและสั้มเสียงที่เขาร้องเหมือนเสียงสัตว์ที่บาดเจ็บแสนสาหัส ความรู้สึกนี้

จะถูกหรือผิดก็ตาม ที่จริงแน่ คือเขากำลังรับผลของกรรมที่ตามทันในช่วงสุดท้ายของชีวิตในภพชาตินี้ และไม่ว่าจะสิ้นสุดเพียงเท่านั้น หรือจะติดตามต่อไปในภพชาติข้างหน้า ให้ชีวิตต้องไม่แตกต่างกับชีวิตของสัตว์ที่ถูกเขาเบียดเบียนทำร้ายอย่างทารุณ

การทำบาปเล็กน้อยเช่นบีบคตบยุง ไม่ปรากฏผลบาปให้เห็นว่าเกิดแก่ผู้กระทำ นั่นก็เป็นเพราะผู้ทำไม่ผูกใจว่าได้ทำบาป ใจนี้สำคัญนัก นำไปผูกไว้กับเรื่องใดสิ่งใด ก็จะปรากฏให้เห็นเป็นผล เช่น พระรูปหนึ่งในสมัยพุทธกาล ท่านทำตะไคร่น้ำขาดและมรณภาพก่อนจะหาพระปลงอาบัติได้ จิตท่านผูกอยู่ด้วยความเป็นห่วง จึงได้ไปเกิดเป็นพญานาค ส่วนผู้ผลตบยุงหรือผลตบบีบคต แม้ใจไม่ผูกยึดอยู่ว่าได้ทำบาป ก็จะเป็นเรื่องเล็กน้อย การทำบาปหรือทำกรรมเล็กน้อยเช่นนี้จะไม่ส่งผลให้ปรากฏ ถ้าผู้ทำไม่ไปผูกใจเดือดร้อนกังวลอยู่ และถ้าจะไม่ทำเสมอ ๆ

การทำบาปเสมอ ๆ แม้ทำกับสัตว์เพียงมดเพียงปลวก กรรมเล็กก็จะเป็นกรรมใหญ่ได้ พึงรอบคอบในเรื่องนี้เพื่อชีวิตจะได้สวัสดิ์

การฆ่าวัวฆ่าควายก็ยังมีผลให้ผู้ฆ่าควารวกับเปลี่ยนชีวิตจิตใจ จากคนเป็นวัวเป็นควายให้เป็นสลดสังเวชแก่ผู้พบเห็นได้ การฆ่าคนจะมีผลเป็นอย่างไร ทำไมผู้ร้ายฆ่าคนจะไม่รู้สึกเสียดาย แต่ด้วยอำนาจกรรมเมื่อตามาถึงผู้ใดที่ได้กระทำกรรมนั้นไว้ ก็ย่อมยากที่จะยับยั้งผลแห่งกรรมนั้นได้ ลูกยังลืมนี่แม่ แม่ยังลืมนี่ลูก ผู้นับถือพระพุทธศาสนาก็ยังลืมนี่พระว่าเณร พระเณรก็ยังลืมนี่ตัวเองว่าเป็นพระเป็นเณร ฆ่ากันได้ทำร้ายกันได้ ทำผิดศีลผิดธรรมกันได้โดยไม่น่าเชื่อ อำนาจยิ่งใหญ่ของกรรมที่นำไปเช่นนั้น และยังคงนำต่อไปข้ามภพข้ามชาติ เกิดผลร้ายแก่ผู้ขาดสติ ขาดปัญญาที่จะพาตัวหนีไปพ้นมือแห่งกรรม ที่ตนได้กระทำไว้แล้วด้วยตนเองแน่นอน

ผู้ฆ่าคนมีบาปหนักกว่าผู้ฆ่าวัวฆ่าควาย ผู้ทำร้ายพระพุทธเจ้ามีบาปหนักกว่าผู้ฆ่าคน เห็นได้จากพระเทวทัตที่ถูกธรณีสูบ แต่อย่าประมาท คิดว่าเราปลอดภัยจากการถูกธรณีสูบแน่แล้ว เพราะไม่มีพระพุทธเจ้าให้เราคนใดคนหนึ่ง ซึ่งถึงเวลาจะชั่วช้าเพียงไร ทำร้ายพระองค์ได้ พระพุทธเจ้าไม่มีพระองค์ปรากฏให้เห็นก็จริง ทำร้ายพระองค์ท่านไม่ได้ก็จริง แต่สิ่งที่เกี่ยวเนื่องแนบแน่นกับพระองค์ท่านมีอยู่ ทำลายสิ่งนั้นก็จะผิดไปจากทำลายพระองค์ท่านหาได้ไม่ นึกถึงใจตนเอง มีลูกเป็นที่รักเพียงดวงใจ ฝ่าทะนุถนอม

กลุ่มเกลี้ยเกลียงดูมาจนเติบโตใหญ่ ถูกผู้ทำร้ายประหัตประมาร ใจของผู้เป็นพ่อเป็นแม่ก็ เหมือนกับตนเองถูกประหัตประหารด้วย

พระพุทธศาสนาคือสิ่งเกี่ยวเนื่องแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ พระพุทธเจ้า กว่าจะทรงค้นพบและตั้งขึ้นได้ลำบากยากเย็นยิ่งกว่าใครสักคนจะมีลูกเป็น ที่รักดังดวงใจ ทำร้ายลูกก็เท่ากับทำร้ายผู้เป็นแม่พ่อ ทำลายพระพุทธศาสนาจึงไม่ แตกต่างกับทำลายพระพุทธเจ้า แน่นนอน ไม่มีผู้ใดได้ทำ แต่แน่นนอนเพียงการพยายามทำกั บาบหนักยิ่งกว่าฆ่าคนตาย ผลของกรรมนี้อาจจะลึกลับเห็นยากและเห็นช้า จึงทำให้พากัน คิดว่าการทำลายพระพุทธศาสนานั้นไม่เป็นบาป ไม่เป็นอกุศล

การจงใจทำลายพระพุทธศาสนาที่ไม่เป็นผลสำเร็จ น่าจะเกิดผลไม่ดีแก่ผู้มุ่งร้าย น้อยกว่าผู้ไม่ได้เจตนาทำลาย แต่ประพฤติดนเช่นเจตนาทำลาย บุคคลประเภทหลังนี้ โดยเฉพาะที่นับถือพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่าเป็นผู้ทำกรรมไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตั้งขึ้น ทรงประทับประคองมาโดยมีพุทธบริษัทที่ดีรับมา ประคับประคองต่ออย่างถือเป็นสมบัติล้ำค่า ไม่มีพระพุทธองค์แล้ว พระพุทธศาสนาคือ ตัวแทนพระพุทธองค์ ผู้ที่เป็นสมาชิกของบริษัทสี่ในพระพุทธศาสนา แม้ทำตนให้เศร้า หมองด้วยการประพฤติผิดศีลผิดธรรมผิดวินัย แม้จะทำให้พระพุทธศาสนาเศร้าหมอง ไม่ได้ แต่เมื่อตนเป็นจุดหนึ่งในพระพุทธศาสนา ก็เท่ากับทำให้พระพุทธศาสนามีจุดเศร้า หมองปะปนอยู่ เล็กน้อยเพียงไรก็เป็นจุดดำ ความประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นจึงเป็นการทำ กรรมไม่ดีต่อสิ่งสูงสุด ผลไม่ดีที่จะเกิดแก่ผู้ทำกรรมไมดีนั้นย่อมร้ายแรงแน่นนอน พึงอย่า ประมาท พึงกลัวกรรมหนักที่จะเกิดจากการทำไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา

ผู้บาปปัญญาไม่มีจักษุเห็นพระพุทธศาสนาไม่ใช่คนไม่มีเลือดเนื้อชีวิตจิตใจ เมื่อ กรรมตามทันโทษนั้นร้ายแรงหนักหนานัก พระเทวทัตก็มีได้ถูกธรณีสูบทันทีที่ทำร้าย พระพุทธเจ้า เมื่อถึงเวลากรรมตามทันพระเทวทัตจึงจมธรณี พื้นที่จะดันรนให้พ้นจาก ความตายอย่างทุกข์ทรมานน่าสยดสยองนั้นได้ ผู้พยายามทำลายพระพุทธศาสนา ก็ เช่นกัน ฉะนั้นอย่าประมาท อะไรที่ไม่น่าเชื่อเกิดอยู่เสมอ เกิดได้เสมอ ในอดีตธรณีสูบได้ ในปัจจุบันหรือในอนาคตธรณีก็สูบได้ เมื่อต้องเป็นไปตามอำนาจอันยิ่งใหญ่ของกรรม

แม่พ้อมีลูกรักเพียงดวงใจ แม้ลูกนั้นมิใช่ลูกที่ดี มิใช่ลูกที่มีคุณประโยชน์แก่ใคร เมื่อใดเขาถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัสหรือถึงเสียชีวิต เมื่อนั้นก็เหมือนทำร้ายแม่พ่อนักหนา เช่นนั้นด้วย พระพุทธศาสนาเป็นดวงพระหฤทัยของพระพุทธเจ้า ทรงได้มาด้วยพระมหา

กรุณาเปรียบเทียบพระพุทธทศทัตย์ เปรียบเป็นพระพุทธบุตร พระพุทธศาสนาก็เป็นพระพุทธบุตรที่ประเสริฐเลิศล้ำหาผู้เปรียบเสมอมิได้ มีคุณประโยชน์กว้างใหญ่ไพศาลปราศจากขอบเขตและยังยืนยาวนานอยู่ทุกกาลเวลา เป็นที่รักที่เทิดทูนสูงส่งนักราชของพรหมเทพมนุษย์สัตว์ เสมอกันกับองค์สมเด็จพระศาสดา พระผู้ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาไว้แทนพระองค์ อย่าเป็นคนเบาปัญญา ฟังปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนาให้รอบคอบ มิฉะนั้นจะเสียประโยชน์จากการมีชีวิตอยู่ในชาตินี้ที่น้อยนุ้ก ชีวิตนี้ผ่านไปพ่นไปเมื่อไร จะเรียกกลับคืนไม่ได้ กรรมไม่ดีทั้งหลายจะห้อมล้อมจนแหลกลเหลว ดังที่ปรากฏให้เห็นให้ได้ยินอยู่เสมอ ให้ขณลุก ขนพองสยดสยองอยู่ไม่เว้นวาย

ชีวิตในอดีตชาติล่วงเลยไปแล้ว กรรมดีกรรมชั่วก็ได้เป็นอันทำแล้วทั้งนั้น ไม่มีที่จะให้ไม่ได้ทำ แต่ชีวิตในอนาคตชาติกำลังใกล้เข้ามาเป็นลำดับ ไม่นานนักก็จะถึง เพราะชีวิตนี้นั้นน้อยนุ้ก จบสิ้นง่าย ชีวิตในภพชาติข้างหน้าต่างหากที่ยาวนานจนประมาณไม่ได้ ความสุขอันยาวนาน หรือความทุกข์ที่ยืดเยื้อจะมีมาพร้อมกับชีวิตในอนาคตแน่นอน เรามีบุญที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้มีชีวิตนี้ ชีวิตนี้ ที่แม้จะน้อยนุ้ก แต่ก็เป็ชีวิตเดียวที่สามารถจะพาเราหนีกรรมไม่ดีได้ และก็เป็นชีวิตเดียวที่จะพาเราไปสวรรค์ก็ได้ นิพพานก็ได้

พระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เพราะพระพุทธศาสนาประกอบพร้อมด้วยพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์อรุยสาวกของพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาจึงมีคุณเช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณ พระคุณของพระพุทธเจ้ายิ่งใหญ่เพียงไร พระพุทธองค์ได้ทรงมอบไว้ในพระพุทธศาสนาหมดสิ้นแล้ว เราเรียนพระพุทธศาสนาหรือเรียนพระธรรมกันอยู่ตลอดเวลา แม้จนทุกวันนี้ เท่ากับเรากำลังพยายามจะให้สามารถแลเห็นพระพุทธเจ้าให้ได้ แต่ก่อนที่เราจะไ้เห็นพระพุทธองค์ เราจำเป็นต้องรอบคอบระวังรักษาพระพุทธศาสนาอย่างดี อย่าประมาทมองให้เห็นผู้เบาปัญญาไม่มีจักษุ มิเช่นนั้นจะเป็นตัวเราก็ต้องมองให้ตรงตามความจริง ไม่เห็นภัยจะกันภัยไม่ได้ ไม่เห็นผู้มุ่งทำลายพระพุทธศาสนา ก็จะป้องกันพระพุทธศาสนาไม่ได้

การที่จะป้องกันตัวเองมิให้หลงไหลเลื่อนลอยไปเป็นผู้ทำลายพระพุทธศาสนาแม้โดยมิได้ตั้งใจ จำเป็นต้องมีหลักยึด ยึดหลักไว้ให้มั่น กระแสใด ๆ ก็จักพัดพาไปไม่ได้

หลักที่น่าจะมั่นคงแข็งแรง สามารถรับการยึดเหนี่ยวได้ทุกเวลา นั้นน่าจะเป็นหลักแห่งความกตัญญูทเวที ยึดกตัญญูทเวทีไว้ให้เป็นหลักประจำใจ ผลที่เกิดตามมานั้นจะไม่มีเสียหายแม้แต่น้อย

กตัญญูทเวที ความรู้คุณที่ท่านทำแล้วแก้ตนและตอบแทนพระคุณนั้น พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นธรรมของคนดีคือคนดีมีธรรมนี้ หรือธรรมนี้ทำให้คนเป็นคนดีคือคนใดมีธรรมคือความกตัญญูทเวที คนนั้นคือคนดีนั่นเอง ในด้านตรงกันข้าม คนใดไม่มีกตัญญูทเวที คนนั้นไม่ใช่คนดี

เชิญสำรวจตนเองให้ทุกคน ให้เห็นใจตนอย่างชัดเจนตรงตามความจริง ว่ามีความกตัญญูทเวทีหรือไม่ แล้วก็จะารู้จักตนเอง ว่าเป็นคนดีหรือไม่ ไม่มีกตัญญูทเวทีไม่เป็นคนดีจริง ๆ อย่างสงสัย แต่จงเร่งอบรมใจตนเอง ให้มีกตัญญูทเวทีตาธรรมให้จงได้ อย่าให้ผ่านชีวิตนี้ไปสู่ชีวิตหน้าที่ยาวนาน โดยไม่ถือโอกาสสร้างชีวิตในภพชาติข้างหน้าให้สวยสดงดงามอย่างยิ่ง

กตัญญูทเวทีตาธรรมเป็นธรรมเครื่องสร้างคนให้เป็นคนดีได้จริง ๆ เพราะความรู้คุณท่านผู้มีคุณและความตั้งใจจะตอบแทนพระคุณ คือเครื่องป้องกันภัยที่สำคัญที่สุดที่จะกันให้พ้นจากการทำผิดคิดร้ายได้ทั้งหมด โดยมีจุดมุ่งอยู่ที่ความไม่ปรารถนาจะทำให้ผู้มีพระคุณเป็นทุกข์เดือดร้อนกายใจ

ทุกคนมีผู้มีพระคุณของตน อย่างน้อยก็มารดาบิดาครูอาจารย์ เพียงมีกตัญญูรู้คุณท่านเท่าที่กล่าวนี้ ก็เพียงพอจะคุ้มครองตนให้พ้นจากความไม่ดีทั้งปวงได้ ขอให้เป็นความกตัญญูทเวทีจริงใจเท่านั้น อย่าให้เป็นเพียงนึกว่าตนเป็นคนกตัญญู ความจริงกับความนึกเอาแตกต่างกันมาก ผลที่จะได้รับจึงแตกต่างกันมากด้วย

ผู้กตัญญูทเวทีนั้นจะรู้จักบุญคุณของผู้มีบุญคุณทั้งหมด จะตอบสนองทุกคนเต็มสติปัญญาความสามารถควรแก่ผู้รับ และนี่เองที่จะเป็นเหตุให้คิดดีพูดดีทำดี เพราะเกรงว่าการคิดไม่ดี พูดไม่ดี ทำไม่ดีจะมีส่วนทำให้ผู้มีบุญคุณเดือดร้อน เช่น มารดาบิดาเป็นผู้มีพระคุณ ลูกกตัญญูจะประพฤติตัวเป็นคนดี จะไม่เป็นคนเลว เพราะเกรงว่ามารดาบิดาจะเสื่อมเสีย นี่ก็เท่ากับคุ้มครองตนเองได้แล้วด้วยความกตัญญูทเวที

พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณยิ่งใหญ่ที่สุด ทรงมีพระคุณต่อ โลก ต่อศาสนิกของโลก พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทำให้พุทธศาสนาเป็นคนดีมีธรรมะนั้น มิได้เป็น

คุณเฉพาะพุทธศาสนิกเท่านั้น แต่เป็นคุณไปทั่วถึง คนดีคนเดียวให้ความร่มเย็นเป็นสุข
ได้กว้างไกล เช่นเดียวกับคนไม่ดีคนเดียวให้ความทุกข์ความร้อนได้มากมาย
พระพุทธศาสนาสร้างพุทธศาสนิกชนที่ดี ก็เท่ากับพระพุทธศาสนาสร้างความร่มเย็นเป็น
สุขให้แก่โลกด้วยเหมือนกัน ฟังมีกตัญญูทศเวทิต่อพระพุทธเจ้า กิดดี พุคดี ทำดี ให้
เป็นไปดังที่ทรงแสดงสอนไว้ จะหนีกรรมเก่าได้ทัน และจะสร้างชีวิตในชาติใหม่ ในภาย
หน้า ให้วิจิตรงดงามเพียงใดก็ได้

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่ได้หายไปไหน พระพุทธบารมี
ยังปกปักรักษาโลกอยู่ คนในโลกยังรับพระพุทธบารมีได้ มิได้แตกต่างไปจากเมื่อยังทรง
ดำรงพระชนมอยู่ เพียงแต่จำเป็นต้องเปิดใจออกรับ มิฉะนั้น ก็จะรับไม่ได้ การเปิดใจ
รับพระพุทธบารมีไว้คุ้มครองรักษาตนไม่ยากลำบาก ไม่เหมือนการเข็นก้อนหินใหญ่ที่
ปิดปากถ้ำ เพียงโน้มใจนึกถึงพระพุทธเจ้าให้จริงจังอยู่เสมอก็จะรับพระพุทธบารมีได้ จะ
มีชีวิตที่สวัสดิมีสุขสงบได้

พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่ทรงเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร
อีกต่อไป แต่พระพุทธบารมียังพร้อม พระอาจารย์สำคัญของคัมภีร์หนึ่งท่านเล่าไว้ว่า เมื่อ
ท่านปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นอยู่ในป่าดงพงพีนั้น พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงสอนท่าน
ด้วยพระพุทธบารมีเสมอ และท่านพระอาจารย์องค์นั้นต่อมาก็เป็นที่ศรัทธาเคารพของ
พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ที่เชื่อมั่นว่าท่านปฏิบัติถึงจุดหมายปลายทางแล้ว

พระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ด้วยพระพุทธบารมีได้เสด็จไปทรง
แสดงธรรมโปรดพระอาจารย์องค์สำคัญให้บรรลุมรรคผลได้ ไม่มีอะไรให้สงสัยว่าเป็น
สิ่งสุดวิสัย เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มีเรื่องของท่านพระโมคคัลลาน์เป็นเครื่องยืนยันรับรอง
คือเมื่อปฏิบัติธรรมถึงจุดปรารถนาสูงสุดแล้ว ท่านถูกโจรเจ้ากรรมในอดีตพยายาม
หาทางทำลายชีวิตของท่าน ท่านพยายามใช้อิทธิฤทธิ์หลบหนี แต่โจรก็ติดตามไม่หยุดยั้ง
จนท่านเบื่อหน่ายที่จะหลบหนีต่อไป จึงยอมให้โจรจับได้ และทูลท่านจนร่างกายแหลก
เหลว นิพพานในที่สุด เมื่อนิพพานแล้ว ท่านได้รวมร่างเข้าอีกครั้งหนึ่งเหาะไปเฝ้า
พระพุทธเจ้า กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ แล้วกราบทูลลา เรื่องของท่านพระโมคคัล
ลาน์เป็นเครื่องให้ความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ่มชัดว่า พระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันตเจ้าก็ดี
แม้ดับขันธปรินิพพานแล้ว ท่านก็เพียงไม่มีร่างเหลืออยู่เท่านั้น บารมีและคุณธรรมทั้ง
ปวงของท่านยังพร้อมเป็นประโยชน์ได้อย่างยิ่ง

เมื่อมั่นใจในความดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนิรันดรแห่งพระพุทธบารมี หรือคุณธรรม
ของพระพุทธองค์และของครูบาอาจารย์สำคัญทั้งหลาย ที่ท่านไถลแล้วจากเครื่องกิเลส
เศร้าหมอง พุทธศาสนิกทั้งหลายผู้มีสัมมาปัญญา-สัมมาทิฐิ ก็ควรเร่งปฏิบัติ
พระพุทธศาสนา ให้ได้เป็นคนดีตามลำดับไป ให้เป็นที่ปรากฏประจักษ์ในพระญาณหยั่ง
รู้ของพระพุทธองค์ ให้พระพุทธบารมีเสริมส่งบารมีของตน จนกว่าตนเองจะสามารถ
เป็นผู้มีบารมี มีคุณธรรมดำรงยั่งยืนอยู่ได้เช่นท่านผู้เป็นอรุณสาวกทั้งหลาย วันนั้นมาถึง
เมื่อใด เมื่อไร วันนั้นผู้นั้นก็จะต้องกังวลที่จะใช้ชีวิตนี้ทำทางหนีมือแห่งกรรม และไม่
ต้องกังวลสร้างชีวิตในอนาคตให้สมบูรณ์บริบูรณ์สวยสดงดงามต่อไป

แทบทุกคนเคยเป็นมาแล้วทั้งเวทดาเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์ ยาจกวนิพกเสรษฐี
คหบดี ตลอดจนสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย เคยตายมาแล้วด้วยอาการต่าง ๆ ตายอย่างเวทดา ตาย
อย่างเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ตายอย่างขอทานข้างถนน ตายอย่างสัตว์ ทั้งที่ตายเองและทั้งที่ถูก
ฆ่าตาย เคยมีทั้งสุขเคยมีทั้งทุกข์ เคยเป็นผู้ร่ำรวย เคยเป็นทั้งผู้ดี น้ำตาเคยท่วมบ้านท่วมเมือง
มาแล้ว กระดูกทับถมแผ่นดินนี้หาที่ว่างสักปลายเข็มหมุดจะปักลงไปก็ไม่พบ เปรียบกับ
ชีวิตนี้เพียงชาติเดียว **ชีวิตนี้จึงน้อยนัก จะห่วงใยแสวงหาอะไรอีกมาในชีวิตนี้ ที่จะสำคัญ
กว่าการห่วงหาทางหนีมือแห่งกรรมที่ทำไว้มากมายในอดีตชาติ**

แทบทุกคนมีชาติในอนาคตที่ไถลออกไปพ้นความรู้เห็นของใครทั้งหลาย จะเกิด
เป็นอะไรต่อมิอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ตามอำนาจของกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว ทั้งที่ทำในอดีตชาติ
และที่ทำในชาตินี้ สำคัญที่ว่าได้ทำกรรมใดมากกว่า แรงกว่า สำคัญกว่า กรรมนั้นก็จะ
ส่งผลมากกว่า เร็วกว่า และหนักแน่นมั่นคงกว่า ถ้าเป็นกรรมดีก็จะส่งผลให้มีความสุข
ความเจริญ มีบุญห้อมล้อมรักษา ถ้าเป็นกรรมชั่วก็จะให้ความทุกข์ความเสื่อมโทรม มี
บาปห้อมล้อมรังควาน

ชีวิตนี้ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภความโกรธความหลง แสวงหาอำนาจวาสนาบารมี
ทรัพย์สินเงินทองอย่างไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ไม่คำนึงถึงศีลธรรมใด ๆ ชื่นชมสนใจ
แล้วมิใช่ว่าจะยั่งยืน จะชื่นชมสมปรารถนาไปได้อย่างมากก็ชั่วอายุร้อยปีแล้วก็หมดสิ้น
ทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งชื่อเสียงที่เนาเหม็นไว้ให้คนโจษขาน พาแต่จิตดวงเดียวรอนเร่ไป ทำ
กรรมไม่ดีไว้ก็จะไปพร้อมกับจิตที่ห่อหุ้มด้วยความไม่ดี ไปสู่ทุกคติ ภพภูมิที่ไม่ดี ภพภูมิที่
มีแต่ความทุกข์

จิตดวงเดียวที่ปราศจากอำนาจวาสนาบารมีทรัพย์สินเงินทอง ที่เมื่อมีชีวิตในชาตินี้ กอบโกยไว้ด้วยอำนาจกิเลส จักท่องเที่ยวทุกข์ร้อนไปนานนักหนา นับกาลเวลาหาได้ไม่นับภพชาติหาถูกไม่ ในทุกคติ

ชีวิตนี้ที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจความโลภความโกรธความหลงมันคงอยู่ในความดีมีศีล มีธรรม จะรุ่มเย็นเป็นสุขชั่วกาลนาน ความสุขที่จักไม่สิ้นสุดลงพร้อมกับชีวิตนี้ที่น้อยนัก ที่มีเวลาเพียงร้อยปีเท่านั้น โดยประมาณ

จิตดวงเดียวที่พรั่งพร้อมด้วยบุญกุศลจักท่องเที่ยวเบิกบานไปนานนักหนา นับกาลเวลาหาได้ไม่ นับภพชาติหาถูกไม่ ในสุดคติจนกว่าจะถึงที่สุดแห่งทุกข์พ้นการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป อันเป็นจุดสูงสุดในพระพุทธศาสนาที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงนำไปแล้ว และทรงแสดงแจ้งทางไว้ให้แล้วอย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยพระมหากรุณาหาที่เปรียบมิได้ พุทธสาวกทั้งหลายได้ตามเสด็จไปถึงจุดหมายอันเป็นบรมสุขนั้นแล้วมาก มีทั้งในสมัยพุทธกาลและในปัจจุบันนี้ ทั้งยังจะสืบต่อไปในอนาคตกาลนานไกล トラบที่ ยังมีผู้ใส่ใจปฏิบัติคำสอนของพระพุทธองค์อยู่

ชีวิตนี้เล็กน้อย แต่ชีวิตนี้สำคัญนัก เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นทางแยก จะไปสูงไปต่ำ จะไปดีไปร้าย เลือกได้ในชีวิตนี้เท่านั้น พึงสำนึกข้อนี้ให้จงดี แล้วจงเลือกเถิด เลือกให้ดี เถิด

ชีวิตนี้จักมีสวัสดิ และชีวิตข้างหน้าก็จักสวัสดิได้ ถ้ามือแห่งกรรมร้ายไม่เอื้อมมาถึงเสียก่อน

มือแห่งกรรมร้ายใด ๆ ก็จะไม่เอื้อมมาถึงไม่ได้ ถ้าชีวิตนี้วิ่งหนีได้เร็วกว่า และการจะวิ่งหนีให้เร็วกว่ามือแห่งกรรมนั้น จะต้องอาศัยกำลังบุญกุศลคุณงามความดีเป็นอันมาก และสมาธิเสมอ

กำลังความสามารถในการวิ่งหนีมือแห่งกรรมชั่วกรรมร้าย คือการทำดีพร้อมกาย วาจาใจ ทุกเวลา

ผู้จะมีสติระวังไม่ทำความไม่ดีทั้งกายวาจาใจได้ยิ่งกว่าผู้อื่น คือผู้มีกตัญญูกตเวทีอันเป็นธรรมสำคัญ ธรรมที่จะทำคนให้เป็นคนดี มีความหวังใยปรารถนาจะระวังรักษาผู้มีพระคุณไม่ให้ต้องเสียทั้งชื่อเสียงและไม่ต้องเสียทั้งน้ำใจ

ผู้มีกตัญญูทเวที่จึงเป็นผู้มีกรรมเครื่องคุ้มครองให้สวัสดิ เครื่องคุ้มครองให้สวัสดิ
ก็คือ คุ้มครองไม่ให้ทำความความไม่ดี คุ้มครองให้ทำแต่ความดี ทั้งกายวาจาใจทุกเวลา

ชีวิตนี้น้อยนัก พึงใช้ชีวิตอย่างผู้มีปัญญาให้เป็นทางไปสู่ชีวิตที่ยืนนาน ให้เป็น
สุคติที่ไม่มีกาลเวลาหาขอบเขตมิได้ โดยยึดหลักสำคัญคือความกตัญญูทเวที่ต่อมารดา
บิดา และต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มั่นคงทุกลมหายใจเข้าออกเถิด.